

ARVIOINTIKERTOMUS 2024

VAASAN KAUPUNGIN
TARKASTUSLAUTAKUNTA

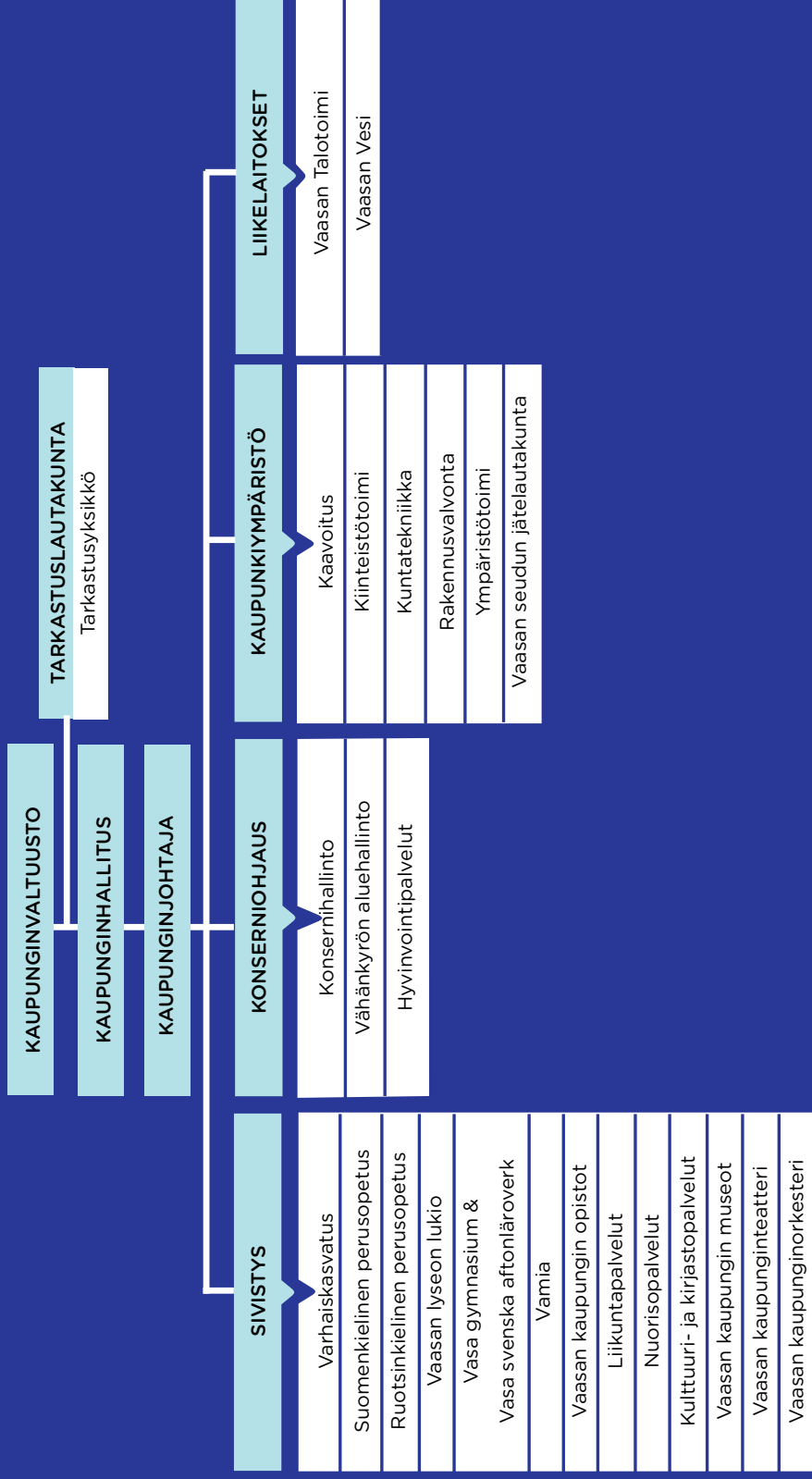
V A A S A .

SISÄLLYSLUETTELO

1. Puheenjohtajan katsaus	5
2. Tarkastuslautakunnan toiminnan suunnittelu ja toimintatavat	6
2.1 Arviointitoiminta	7
2.2 Tarkastuslautakunta	7
2.3 Tilintarkastus	7
3. Strategiakatsaus	8
4. Strategisten tavoitekokonaisuuksien arviointi	11
4.1 Hiilineutraali Vaasa 202X - vihreä siirtymä & globaali kädenjälki	11
4.2 Vetovoimainen Vaasa – tavoitteen arviointi	15
4.3 GigaVaasa-alue	19
5. Vaasan kaupungin asukkaille suunnatut palvelut	22
5.1 TE-palveluiden siirron arviointi	23
5.2 Joukkoliikenne	25
6. Muut työohjelman 2024 mukaiset arviointikohteet	29
6.1 Vamia	29
6.2 ICT ja tekoäly Vaasan kaupungilla	32
6.3 Vaasan Talotoimi	36
7. Talous	42
8. Arviointikertomuksen 2023 havaintojen seuranta	48

Vaasan kaupungin organisaatio

Tarkastuslautakunnan
puheenjohtaja
Heimo Hokkanen

1. Puheenjohtajan katsaus

Tapahtumien valtuustokausi

Päättävään valtuuston nelivuotiskauteen osui monia muuttuvia tekijöitä, joiden johdosta myös tarkastusyksikkö on joutunut toimimaan poikkeavissa olosuhteissa. Kaudelle osui mm. korona, jona aikana etäkokoukset yleistyivät ja tarkastustoimenkin kannalta toimintatavat muuttuivat. Myös tarkastusviraston toimihenkilötilanne aiheutti ongelmia tehtävien suorituksissa. Loppujen lopuksi kuitenkin tehtävät on saatu hoidettua viimeisen vuoden aikana normaalisti. Tarkastuslautakunta on vaihtanut arviointivuoden 2024 aikana myös toimipaikkansa hallintotalolle, josta alun perin on lähdetty. Tästä siirrosta syntyy säästöjä kaupungin kassaan.

Tässä arviointikertomuksessa paneudumme monien hallintokuntien toimintaan. Päättäjiä, kuten myös suuren yleisönkin keskustelun aiheina on ollut akkuteollisuuden tilanteet, joihin edelleen odotetaan konkretiaa. Keskustelua on aiheuttanut myös laajasti ns. laatuikäytävät, siis superpyörätiet, tähänkin asiaan paneudutaan valtuustolle tehtävässä erityisraportissa.

Talous on saatu kohtuulliselle tasolle. Tarkastuslautakuntaa kuitenkin edelleenkin huolettua korjausvelan kasvava määrä. Joukkoliikenteen mutkikkaat ongelmakentät ovat nousseet päättäjien päänvaivaksi. Itse joukkoliikenteen tilanteet matkustajien määrien suhteen ovat oikeassa noususuunnassa ja samanaikaisesti valitusten määrät liikenteen toimivuudesta ovat vähentyneet. Kuitenkin tarkastuslautakunnan mielestä on syytä huolellisesti seurata Vekka Group -yhtiön hoitamaa julkista liikennettä Vaasassa. Tästä tarkemmin arviointikertomuksessa.

Kaiken kaikkiaan kaupunki on selvinnyt näistä tilanteista melko hyvin. Odottavalla kannalla ollaan Ravilaakson rakentamisen ja akkuteollisuuden etenemisen suhteen tulevina vuosina. Kaupunki on alkanut kasvaa ja sehän on myönteistä, mutta strategian mukaiseen kasvuun emme ole päässeet.

2. Tarkastuslautakunnan toiminnan suunnittelu ja toimintatavat

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Vaasan kaupungin strategiset ja samalla kaupunginvaltuustoon nähden sitovat tavoitteet on esitetty kaupungin talousarviossa vuodelle 2024.

Seuraavassa on esitetty tarkastuslautakunnan arvioinnin kulku kuluvalle valtuustokaudella.

Ensimmäinen vuosi:

Toiminnan ja palvelutuotannon perusteet

- Strateginen päätöksenteko ja johtamisjärjestelmät – kaupunginvaltuuston toiminnan reunaehdot ja päätösten toteutumisen edellytykset
- Toiminnan johtaminen – valvonta ja riskienhallinta
- Taloudelliset lähtökohdat valtuustokauteen
- Erillisarvioinnit

Toinen ja kolmas vuosi:

Toiminta ja palvelutuotanto käytännössä

- Kaupunkikonsernin ja kaupungin strategisten painopisteiden valinta, painopisteiden toteutumisen arviointi suhteessa vuosittaisiin tavoitteisiin
- Talouden tasapaino ja talouden kehitys
- Erillisarvioinnit

Neljäs vuosi:

Tulokellisuus ja tarkoituksenmukaisuus

– valtuustokauden tulokset

- Valtuustokauden strategian toteutumisen yhteenvetoarviointi – miten strategiaa toteutettiin, kuinka painopisteet toteutuivat?
- Talouden tasapaino ja talouden kehitys
- Erillisarvioinnit valtuustokaudella

2.1 Arviointitoiminta

Arviointia tehtäessä käytetään hyväksi muiden kaupunkien vertailutietoja, kaupungin järjestelmien tuottamaa tietoa, haastatteluja ja kuulemisia, arviointikertomusten johdosta annettuja vastauksia ja tehtyjä päätöksiä sekä lautakuntaa varten erikseen laadittua materiaalia ja selvityksiä. Tarkastuslautakunta käyttää vertailukaupunkeina 50 000–100 000 asukkaan kaupunkeja. Seuraavassa on esitetty arvioinnin tukena käytettävät merkit.

- Asia tai tavoite on edistynyt hyvin ja tai siitä on myönteisiä vaikutuksia
- Asiaa voidaan kehittää tai tavoitteen saavuttamista voidaan edistää.
- Asia tai tavoite ei ole edistynyt ja tai siitä on haitallisia vaikutuksia.

Vuoden 2021 kesällä toimikautensa aloittanut tarkastuslautakunta on toimittanut tämän arviointikertomuksen. Kuntalain mukaisesti kaupunginhallitus antaa kaupunginvaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Tämän perusteella tässä arviointikertomuksessa esitetyt havainnot eivät ole olleet erillisellä lausuntokierroksella ennen julkaisemistaan. Arviointityössä tarkastuslautakuntaa avustaa tarkastusyksikkö.

2.2. Tarkastuslautakunta

Kuluvalla valtuustokaudella Vaasan kaupungin tarkastuslautakuntaan kuuluu yhdeksän varsinaista jäsentä, joilla kullakin on henkilökohtainen varajäsen.

Heimo Hokkanen,	varalla Isa-Maria Söderudd
puheenjohtaja,	
Tero Sulkakoski,	varalla Kaarlo Lepistö
varapuheenjohtaja,	
Robert Grönbom,	varalla Kaj Smeds
Raija Kujanpää,	varalla Sari Saarikoski
Johanna Lehtonen,	varalla Bjarne Norrgrann
Maria Storgård,	varalla Gunlög Ingves
Erkki Teppo,	varalla Tarja Makkonen
Tauno Tuomisto,	varalla Juhani Rautakoski
Piia Yli-Heikkuri,	varalla Virva Hirvi-Nevala

2.3. Tilintarkastus

Tilintarkastus on luonteeltaan laillisuustarkistusta. Tilintarkastajan tehtävät on määritelty kuntalain 123 §:ssä. Vuosina 2019–2024 kaupunkikonsernin tilintarkastuksesta on vastannut tilintarkastusyhteisö KPMG Oy. Vaasan kaupungin vastuullisena tilintarkastajana on toiminut JHT, HT Esko Säilä. Lakisääteisen tilintarkastuksen lisäksi tilintarkastaja on tehnyt hanketarkastuksia.

Tarkastuslautakunta kilpailutti Vaasan kaupunkikonsernin tilintarkastusyhteisön toimikaudelle 2025–2030. Vaasan kaupunginvaltuusto päätti 10.2.2025 tarkastuslautakunnan esityksestä valita KPMG Oy:n kaupunkikonsernin tilintarkastusyhteisöksi kyseiselle toimikaudelle. Vaasan kaupungin vastuullisena tilintarkastajana tulee toimimaan JHT, KHT Päivi Rintala.

Vaasan kaupungin tytäryhtiöissä yhtiökokous valitsee tilintarkastajan. Kaikissa tytäryhteisöissä tilintarkastusyhteisöksi on valittu KPMG Oy Ab.

3. Strategiakatsaus

Kuntalain (410/2015) 7 luvun 37 §:n mukaan kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkänaikavälin tavoitteista. Kuntastrategia tulee tarkistaa vähintään kerran valtuuston toimikaudella. Tarkastuslautakunnan arviointisuunnitelmassa arvioitavana kohteena oli strategiakauden loppuarviointi. Arviointisuunnitelman mukaisesti tavoitteena oli tuoda 2021-2025 päättyvälle valtuustolle yhteenveto strategiakaudesta. Tarkastuslautakunnalle annettiin tiedoksi, että strategiakauden 2022-2025 loppuarviointi toteutetaan osana tilinpäätöksen 2025 yhteydessä.

Tarkastuslautakunta on huomauttanut vuoden 2023 arviointikertomuksessa, että vuosien 2022–2025 strategiaa ei ole tarkastettu valtuustokauden aikana, vaikka kuntalaissa on velvoite tarkistaa strategia. Kaupunginhallitus antoi vastineessa selvityksen, että tulevan valtuustokauden 2025–2029 strategian valmistelu on jo käynnistetty kesällä 2024 markkinavuoropuhelulla ja taustoittavilla keskusteluilla kaupungin johtoryhmän ja muiden johtavien viranhaltijoiden kanssa. Strategia uudistuksen tiedetään olevan laaja tulevalle valtuustokaudelle. Nykyisen strategian laajamittaista tarkastelua ja päivitystä ei nähty järkeväksi, ja lakisääteinen päivitys hoidettiin tällä valtuustokaudella tietoisesti kevyemmin.

Teemaryhmien toiminnan itsearviointikyselytulosten mukaan vuoteen 2023 mennessä on onnistuttu erityisesti teemaohjelmien ja toimenpidekokonaisuuksien tarkastelussa. Ohjausryhmät ovat huolehtineet eri asiantuntijoiden ja sidosryhmien osallistamisesta strategiatyöhön, mikä on tukenut työn laaja-alaista ja moniäänistä kehittämistä. Toimialojen strategiset toimenpiteet on koottu ja analysoitu osana kokonaisuutta, ja strategian sekä siihen liittyvän työskentelyn ymmärrys on vahvistunut prosessin aikana. Lisäksi ohjelmien toimeenpano ja mittareiden seuranta on huomioitu arvioinnissa.

Itsearvioinnin perusteella vuodesta 2024 eteenpäin kehittämiskohteena korostuu edelleen teemaohjelmien ja toimenpidekokonaisuuksien arvioinnin vahvistaminen. Ohjausryhmien rooli asiantuntijoiden ja sidosryhmien osallistumisen varmistamisessa säilyy keskeisenä. Lisäksi jatkossa on tärkeää määrittää selkeästi strategisesti merkittävimmät ohjelmat, joihin seuranta ja kehittäminen kohdistetaan.

Helmikuussa 2025 toteutettiin strategiaan liittyvä palautekysely, johon Vaasan kaupungin henkilöstöllä (n = 3114) sekä kaupunginvaltuutetuilla (n = 55) oli mahdollisuus vastata. Kyselyyn vastasi yhteensä 107 henkilöä, joista 84 oli henkilöstön edustajia ja 23 kaupunginvaltuutettuja. Kyselyn tavoitteena oli tuottaa tietoa strategiaan liittyvistä olennaisista näkökohdista, joita voidaan hyödyntää uuden strategian valmistelussa. Vastauksista korostui, että uuden strategian rakenteen tulisi olla yksinkertainen, jotta se olisi helpommin omaksuttavissa ja voitaisiin kytkeä osaksi työntekijöiden arkea.

Nykyisen kaupunkistrategian toteuttamista ohjaavat neljä strategista teemaa:

1. Hyvinvoiva ja osaava Vaasa,
2. Vetovoimainen Vaasa,
3. Hiilineutraali Vaasa ja
4. Mahdollistajat (henkilöstö, johtaminen, talous)

Vaasan kaupunginhallituksen kokouksessa 31.3.2025 on esitelty vuoden 2024 strategiakatsauksen lukuja. Kaupungin strategiassa on asetettu yhteensä 11 tavoitetta, joille on määritelty 135 toimenpidettä. Vuoteen 2024 mennessä näistä toimenpiteistä:

- 24 kpl (17,8 %) on saatu valmiiksi
- 101 kpl (74,8 %) on käynnissä
- 10 kpl (7,4 %) on aloittamatta

Teemakohtainen eteneminen vuoden 2024 mukaan on seuraavaa:

- Hyvinvoiva ja osaava Vaasa: 30 % toimenpiteistä on valmiina, 70 % käynnissä
- Vetovoimainen Vaasa: 10 % valmiina, 90 % käynnissä
- Hiilineutraali Vaasa: 20 % valmiina, 70 % käynnissä, 10 % aloittamatta
- Mahdollistajat: 9,4 % valmiina, 65,6 % käynnissä, 25 % aloittamatta

Suurin osa toimenpiteistä on kesken, mikä viittaa siihen, että merkittävä osa strategian toteutuksesta on vielä käynnissä eikä näin ollen ole vielä saavuttanut lopullista päätöstä tai tulosta. Tämä voi johtua muun muassa siitä, että monet toimenpiteet ovat monivaiheisia ja pitkäkestoisia.

Strategian mittariseurannassa oli mukana 35 mittaria, jotka jakautuvat myös neljään teemakokonaisuuteen. Mittarien kehityksessä vuoden 2024 strategiakatsauksen yhteydessä on havaittavissa, että 33 prosenttia mittareista on kehittynyt myönteiseen suuntaan, 30 prosenttia on kehittynyt kielteiseen suuntaan, ja 21 prosenttia mittareista on pysynyt muuttumattomina. 17,1 prosenttia mittareista ei voida arvioida.

Tarkastuslautakunta on todennut vuoden 2022 arviointiraportissaan, että vuoden 2022 tilinpäätöksistä alkaen strategiasta on esitetty ainoastaan 11 tavoitteen yhteenveto, mikä ei mahdollista kaikkien toimenpiteiden toteutumisen arviointia. Näin ollen tarkastuslautakunnan on kaupunginhallitukselle ja

valtuustolle esitetyn raportoinnin perusteella aikaisempaa vaikeampaa arvioida strategiassa asetettujen tavoitteiden edistymistä ja toimenpiteiden toteutumista. Tarkastuslautakunta olettaa, että tilinpäätöksen 2025 yhteydessä raportoidaan laajasti ja kattavasti strategiakauden 2022–2025 loppuyhteenvedosta.

Uuden kuntastrategian laadinta

Strategiapäällikön määräämisen tehtävä on väliaikaisesti kevästä 2024 hoidettu oman toimen ohella ja maaliskuussa 2025 tehtävä vakinaistettiin. Uutta kuntastrategiaa alettiin työstämään kesän 2024 aikana. Seuraavissa kappaleissa esitellään uuden kuntastrategian aikataulut vuoden 2025 osalta.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan strategiatyön ensimmäinen vaihe (Q1, tammi–maaliskuu 2025) on keskittynyt yhteisen ymmärryksen ja näkemyksen muodostamiseen kaupungin johdon ja valtuuston kesken. Tänä aikana kaupunginvaltuustolle järjestettiin yksi työpaja, ja tulosalueiden

sekä toimialojen johdolle yhteensä 12 työpajaa. Ensimmäisen vaiheen aikana strategia-prosessiin osallistui arviolta noin 200 henkilöä.

Strategiatyön toisen vaiheen (Q2, huhti–kesäkuu) painopiste on ulkoisessa vuorovaikutuksessa. Työhön osallistetaan keskeisiä sidosryhmiä, kuten opiskelijoita ja yrittäjiä, ja lisäksi toteutetaan kuntalaiskysely, jolla kerätään näkemyksiä kuntalaisilta strategian valmistelun tueksi.

Kolmannella vuosineljänneksellä (Q3, heinä–syyskuu) strategiatyö etenee strategisten valintojen ja toimenpiteiden määrittelyyn. Uusi kaupunginvaltuusto tarkastelee ehdotettuja valintoja syksyn 2025 aikana. Neljänneellä vuosineljänneksellä (Q4, loka–joulukuu) uusi kaupunkistrategia viedään kaupunginvaltuustolle päätöksentekoon.

Yhteenveto:

- Tarkastuslautakunta pitää myönteisenä sitä, että strategiaproessin valmistelussa on huomioitu laajasti eri toimijoiden näkemyksiä. Strategian laadinnassa hyödynnetään luottamushenkilöiden, henkilöstön sekä ulkoisten sidosryhmien, kuten opiskelijoiden ja yrittäjien, kokemuksia ja näkökulmia. Monialainen osallistaminen tukee strategian hyväksyttävyyttä, parantaa sen vaikuttavuutta ja vahvistaa sitoutumista yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin.
- Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että vuoden 2025 tilinpäätöksen yhteydessä raportoidaan laajasti ja kattavasti strategiakauden 2022–2025 loppuyhteenvedosta.
- Vuosien 2022–2025 kaupunkistrategian on valmistellut ja hyväksynyt valtuustokaudelle 2021–2025 valittu kaupunginvaltuusto. Tarkastuslautakunta toteaa, etteivät päättyvän strategiakauden arviointi ja uuden strategian valmistelu kuitenkaan vaikuta tällä hetkellä noudattavan kaupunginvaltuuston toimikausia. Päättyvästä strategiakaudesta ei ole tehty loppuarviointia vanhan valtuuston aikana, vaan vuosina 2024–2025 on siirrytty valmistelevaan uuden strategian sisältöä. Samalla uutta strategiaa on edistetty melko pitkälle jo ennen kuin keväällä 2025 valittu kaupunginvaltuusto aloittaa toimintansa. Tarkastuslautakunta nostaa esiin, että strategian omistajuuden tulisi kytkeytyä ensisijaisesti kaupunginvaltuustoon, jolloin loppuarviointi tulisi esittää väistävälle kaupunginvaltuustolle ja uudella valtuustolla tulisi olla mahdollisuus laatia strategia omalle toimikaudelleen.
- Kaupunginhallituksen tulee jatkossa huomioida, että kuntalain mukainen strategia on tarkistettava vähintään kerran valtuustokaudella. Kunnan ylintä päätösvaltaa käyttää valtuusto, ja sillä tulee olla päätöksenteon tueksi ajankohtaiset ja olennaiset tiedot. Kuntalaissa on selkeä velvoite strategian tarkistamiselle, mikä korostaa sen tärkeyttä valtuuston toiminnan ja päätöksenteon kannalta.

4. Strategisten tavoitekokonaisuuksien arviointi

Tarkastuslautakunta on toimintakaudella 2024–2025 käsitellyt Vaasan kaupungin strategian mukaisista teemakokonaisuuksista seuraavat: Vetovoimainen Vaasa ja Hiilineutraali 202X -teeman osalta vihreän siirtymän ja globaali kädenjälki sekä akku-tehdashankkeen tilannetta. Strategisiin tavoitekokonaisuuksiin liittyvät arvioinnit on esitetty seuraavissa alaluvuissa.

4.1 Hiilineutraali Vaasa 202X – vihreä siirtymä ja globaali kädenjälki

Vaasan kaupungin vuosien 2022–2025 strategian tavoite Hiilineutraali Vaasa 202X koostuu kolmesta osatavoitteesta, joista kahden toteutumista tarkastuslautakunta on käsitellyt vuosien 2022 ja 2023 arviointikertomuksissaan. Viimeinen osatavoite on nimeltään ”Vihreä siirtymä-globaali kädenjälki” ja sen alaisuudessa on kolme toimenpidettä: Vaasalaisten yritysten hiilikädenjäljen selvittäminen, ekosysteemisoimituksen toteuttaminen sekä vihherakentamisen monimuotoisuuden lisääminen. Kaikkien tavoitteiden mittarit ovat yhteiset: Hiilidioksidipäästöt, liikenteen osuus hiilidioksidipäästöistä sekä kestävä kehityksen mittarit eli Mayors Indicators.

Vaasan kaupunki on asettanut tavoitteeksi olla hiilineutraali 2020-luvun aikana siten, että aiheutetut päästöt kyetään kattamaan hiilinielujen sitomalla päästömäärällä. Aikaisempien arviointikertomusten mukaan hiili-

dioksidipäästöjen seuranta on kaupungilla raportoitu vuodesta 2017 alkaen. Vuonna 2023 Vaasa uudisti sitoutumisensa Euroopan komission kaupunginjohtajien ilmastositoumukseen (Covenant of Mayors) laatimalla

kestävän energian ja ilmaston toimintasuunnitelman (SECAP). Suunnitelman tavoitteena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjen määrää 80 % vuoteen 2030 mennessä vuoden 1990 tasosta. SECAP laskennan sekä konsulttiyhtiön kautta Vaasan kaupungille tuotetun CO²-raportin arviot vuoden 1990 päästötasosta poikkeavat huomattavasti toisistaan. CO²-raportin päästöarvioon sekä vuoden 2024 ennakkotietoihin perustuen Vaasan kaupungin hiilidioksidipäästöt olisivat vuosien 1990 ja 2024 välillä vähentyneet kaikkiaan 53 %.

Tarkastuslautakunnan saamat uudet CO²-raportin mukaiset päästölaskennan tiedot poikkeavat osittain aiemmin raportoidusta. Näin ollen esimerkiksi vuoden 2022 päästötieto poikkeaa siitä, mitä kaupungin strategiseurannassa on jo kertaalleen raportoitu. Uusien raportointitietojen mukaan hiilidioksidipäästöt ovat laskeneet vuoden 2022 noin 200 000 hiilidioksidiekvivalenttitonnista vuonna 2023 156 500 hiilidioksidiekvivalenttitonniin, ja vuoden 2024 päästöjen vahvistamaton ennakkotieto on 150 400 hiilidioksidiekvivalenttitonnia. Näin ollen erityisesti vuosien 2022 ja 2023 välillä olisi saavutettu huomattava päästövähennys, jonka taustalla on tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan etenkin kaukolämmön päästöjen väheneminen. Hiilineutraaliuden saavuttamiseksi tulisi ensin saavuttaa tavoitteena oleva päästötaso, joka on 20 % vuoden 1990 päästöistä eli 63 880 hiilidioksidiekvivalenttikilotonnia. Tämä päästötaso tulee vielä kompensoida hiilensidonnalla.

Vaasan metsien hiilensidontakyvyksi arvioidaan noin 38 000 hiilidioksidiekvivalenttitonnia, joten CO²-raportin laskennan mukaan kompensoitavaksi jää noin 25 800 hiilidioksidiekvivalenttitonnia. Tarkastuslautakunta on jo vuoden 2019 arviointikertomuksessa todennut, että hiilineutraaliuden saavuttaminen tulee olemaan vaikeaa ilman osallistumista päästökauppaan. Tarkastuslautakunnan tietojen mukaan kompensointimahdollisuuksia, mukaan luettuna päästökauppa, on alettu selvittää syksyllä 2024. Tieliikenne muodostaa edelleen suuren (noin kolmannes kokonaispäästöistä) päästölähteen, jonka osuus on laskenut hitaasti. Toinen merkittävä päästölähde on kaukolämpö, mutta sen osuus päästöistä on vähentynyt huomattavasti noin viidentoista vuoden takaiseen tilanteeseen

verrattuna. Sekä Suomen ympäristökeskuksen Hiilineutraali Suomi -kuntatilasto että konsulttiyhtiön CO²-raportti osoittavat, että vuosien 2022 ja 2023 välillä Vaasassa on onnistuttu vähentämään juuri kaukolämmön päästöjä.

Vaasan kaupunki on solminut työ- ja elinkeinoministeriön kanssa vuosille 2021–2027 innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen, jonka toteuttaminen on yksi vihreän siirtymän ja globaalin kädenjäljen tavoitteen toimenpiteistä. Hankkeen puitteissa on vuosina 2022 ja 2023 aloitettu useita projekteja ja osaprojekteja, muun muassa IoT (internet of things) -pohjaisen alustan hankinta ja kehittäminen päästöjen seurannan työkaluksi. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan alustan hankinta on tehty ja kehitystyö sekä datalähteiden kerääminen ovat parhailaan käynnissä. Alustalla tullaan seuraamaan liikenteen päästöjä sekä tulevaisuudessa myös kiinteistöjen energiankäyttöä, joskin kiinteistöjen osalta prosessi on haastavampi.

Alustaa tullaan käyttämään myös korkea-koulujen oppimisympäristönä. Toinen hankekokonaisuus on vuonna 2025 käynnistynyt Vaasa Climate Commitment -ekosysteemi, jossa pyritään kokoamaan toimijoita, kuten yrityksiä, kaupungin konserniyhtiöitä sekä oppilaitoksia, osallisiksi hankkeeseen kuuluviiin ilmastoprojekteihin. Climate Commitment -hankekokonaisuus kestää vuoden 2026 loppuun asti.

Osana päästövähennystavoitteita Vaasan kaupungilla on vuonna 2024 tehty selvitystyötä, jossa öljylämmitteisiksi merkityistä kiinteistöistä on pyritty saamaan selville lämmitysmuotoa vaihtaneiden kiinteistöjen määrä. Taustalla on ollut tieto siitä, ettei rakennus- ja huoneistorekisteri ole muutosten osalta ajan tasalla. Selvityksen tuloksena 2200 öljylämmitteisestä kiinteistöstä seitsemänsadan todettiin vaihtaneen lämmitysmuotoa, jolloin rekisteriin tehdyillä korjauksilla tulee olemaan vaikutusta Vaasan kaupungin erillislämmityksen päästöihin tulevien vuosien tilastoinnissa. Osana Hiilineutraali Vaasa 202Xteeman toteutusta on myös pohdittu ilmastotoimenpiteitä käsittelevää viestintää. Tarkastuslautakunnan näkökulmasta kaupungin strategisia teemoja koskevan viestinnän tulisi kohdistua etenkin kaupunginvaltuustolle. Tarkastuslautakun-

nan tiedossa ei toistaiseksi ole, aiotaanko Hiilineutraali Vaasa 202X-teemasta antaa kaupunginvaltuustolle valtuustokauden 2021–2025 loppuraporttia.

Kaupunkistrategian tavoite vaasalaisten yritysten hiilikädenjäljen laskemisesta jää toteuttamatta, koska ulkopuolisen tekemänä yritystoiminnan myönteisten ympäristövaikutusten laskenta on monimutkaista ja kallista. Yrityksiä aiotaan kuitenkin kannustaa tekemään omia laskelmiaan hiilikädenjäljestä esimerkiksi osana Vaasa Climate Commitment -hanketta. Strategian kolmas tavoite,

viheralueiden ja viherrakentamisen monimuotoisuuden lisääminen, on ottanut askelia eteenpäin muun muassa luonnon monimuotoisuutta selvittävän työryhmän nimitämisen kautta. Tarkoitus on laatia luonnon monimuotoisuusohjelma, jonka odotetaan valmistuvan vuoden 2025 aikana. Lisäksi vuoden 2024 strategian väliraportoinnin mukaan kaavoituksessa ja kuntatekniikassa on edistetty kokonaisuyleiskaavatyön ohella viheraluejärjestelmätyötä, muun muassa selvittämällä kaavoituksessa huomioon otettavaa viheralueiden osuutta.

Yhteenveto:

- Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen puitteissa Vaasan kaupungilla on käynnistetty hankkeita, joissa tähdätään muun muassa päästöjen reaaliaikaisen laskentatyökalun kehittämiseen sekä ilmastositoutuneiden toimijoiden verkoston luomiseen.
- Kaupungin kunnianhimoinen tavoite hiilineutraaliudesta ennen vuotta 2030 ei tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteudu päästöjen vähentämisen tai hiilinielujen lisäämisen kautta. Tarkastuslautakunnan tietojen perusteella kaupungin osallistuminen päästökauppaan on parhaillaan selvittelyssä. Mikäli osallistumisesta tehdään myönteinen päätös, tulee sen taloudelliset vaikutukset huomioida talousarviossa riittävällä tarkkuudella.
- Kaupungin päästölähteisiin lasketaan mukaan myös yksityishenkilöiden tekemät valinnat, kuten autoilu. Kaupungin mahdollisuus vaikuttaa kansalaisten käyttäytymiseen on parhaimmillaankin ohjaava. Sen sijaan on mahdollista vaikuttaa esimerkiksi energiatehokkaisiin ratkaisuihin suoraan kaupungin päätösvallan alaisuudessa olevissa toimijoissa, kuten rakennuttamisessa tai vuokra-asuntoyhtiöissä.
- Teollisuuden ympäristövaikutusten arviointi ulkoapäin on osoittautunut vaikeaksi. Teollisuuden vihreän siirtymän ratkaisut ja toisaalta prosessipäästöt puuttuvat Vaasan kaupungin päästöraportoinnin perusteena käytettävästä konsulttiyhtiön CO₂-raportista. Toisaalta Suomen ympäristökeskuksen Hiilineutraali Suomi raportoinnin mukaan teollisuuden päästöt Vaasassa ovat vähentyneet vuodesta 2008 vuoteen 2022 varsin merkittävästi. Kokonaisuudessaan Hiilineutraali Suomi -raportoinnin mukaan Vaasan kokonaispäästöt ovat suuremmat kuin CO₂-raportin mukaan.
- Tarkastuslautakunta on vuoden 2022 arviointikertomuksessa huomauttanut kaupunginvaltuuston saaman hiilineutraaliustoimenpiteitä koskevan raportoinnin niukkuudesta. Tarkastuslautakunnan tietojen mukaan kaupunginvaltuustolle olisi mahdollista valmistella hiilineutraaliustavoitetta käsittelevä raportti, mutta toistaiseksi ei ole tiedossa, aiotaanko sellaista tuoda kaupunginvaltuuston käsittelyyn. Tarkastuslautakunta toteaa, että Vaasan kaupungilla tehtävä ilmasto- ja hiilineutraaliustyö jää osittain pimentoon, koska vaikka toimenpiteistä tehtävää viestintää on suunniteltu, tehdystä työstä ei ole raportoitu kaupunginvaltuustolle.

KESÄKÄVELYKATU
SOMMARGÅGATA

4.2 Vetovoimainen Vaasa -tavoitteen arviointi

Vetovoimaisuus on nostettu Vaasan kaupunkistrategian tavoitteiden kärkeen jo valtuustokauden 2013–2016 strategiasuunnittelusta lähtien. Vuoden 2016 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta katsoi, että vetovoimaisuuden kehittämisessä oli onnistuttu, etenkin kaupungin suorassa määräysvallassa olevien tavoitteiden osalta. Tällaisia olivat esimerkiksi joukkoliikenteen toimivuus, kaupunkikeskustan elävöittäminen tai kaupunkikulttuurin kehittäminen. Toisaalta esimerkiksi energiaklusterin kehittäminen synnytti mitattavia tuloksia ensisijaisesti julkisen sektorin ulkopuolelle. Vuoden 2018 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta piti vetovoimaisuuden mittareita, kuten väestönkasvua tai poismuuttoliikettä, vertailuarvoiltaan selkeinä joihinkin toisiin tavoitekokonaisuuksiin nähden. Valtuustokaudella 2017–2021 tarkastuslautakunta totesi, että joidenkin vetovoimaisuutta koskeneiden tavoitteiden, kuten väestönkasvun tai työllisyysasteen, tavoitetasoa ei onnistuttu saavuttamaan.

Vuosien 2022–2025 kaupunkistrategiasa Vetovoimainen Vaasa -teemaohjelman tavoitteita ovat olleet väestönkasvu sekä työpaikkojen määrän kasvu. Vuoden 2023 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta arvioi väestönkasvuun liittyvää tavoitetta. Väestönkasvulle sekä työpaikkojen määrän kasvulle on asetettu yhteiset mittarit, joita ovat muun muassa maan sisäinen muutto-liike, työpaikkojen määrä, yritysten toimipaikkojen määrä sekä avointen työpaikkojen määrä. Työpaikkojen määrän kasvu -tavoitteelle määriteltäviä toimenpiteitä ovat esimerkiksi GigaVaasa ja Invest In -toiminnan edistäminen, työllisyyden ekosysteemityö, yritysten toimintaedellytysten tukeminen sekä sujuvien liikenneyhteyksien edistäminen. Kaupunginhallitus on 31.3.2025 käsitellyt kaupunkistrategian seurantaa teemaohjelmien tavoitteiden toteutumisesta sekä strategian toimenpiteiden raportoinnista.

Kokonaan saavutetuksi on raportoitu toimenpide TKI-toiminnan verkostoimisesta kehittämisestä Vamiolla, muut työpaikkojen määrän kasvua koskevat tavoitteet on merkitty edelleen käynnissä oleviksi. Raportoinnin mukaan Vamiolla on tehty verkostomaista kehittämistoimintaa jo pitkään, ja hanketoiminnan volyymi oli kasvanut lähes puolet edeltävää vuotta suuremmaksi. Strategiaseurannan mukaan muita työpaikkojen määrän kasvu -tavoitetta koskevia onnistumisia olivat muun muassa GreenLeaf 2026 -voitto, jossa kilpailuosallistumista varten kerättiin tietoja koko konsernista sekä yhteistyöyrityksistä. Yhdelle GigaVaasa-alueen akkutehdashankkeista on myönnetty merkittävä investointituki. Junavuoroja Vaasaan on saatu aktiivisen vaikuttamisen seurauksena

lisää, ja kaupunki myöntää sivistystoimen toimialan puitteissa varoja korkeakoulujen kehittämiseen sekä lahjoitusprofessoreihin.

Strategiaseurannan mukaan GigaVaasa-toimintamallia laajentavassa Invest In -hankkeessa on kehitetty yritysten sijoittumispalveluita sekä laadittu ja testattu tähän liittyvää materiaalia. Kaupungin suunnittelemaa Invest In -toimintaa sivuttiin jo vuoden 2021 arviointikertomuksessa, mutta tarkastuslautakunta toteaa, että huolimatta toiminnan kehittämistä koskevista maininnoista, varsinaisen investointeja Vaasaan houkuttelevan toiminnan raportointi ja näkyvyys on jäänyt kaupungin toiminnassa melko vähäiseksi. Invest In -hanketta rahoitetaan vuoteen 2027 ulottuvan ekosysteemisopimus-toiminnan puitteissa. Invest In -hankkeita on aloitettu vuoden 2023 alussa konserniyhteisöjen Vaasa Facilitan ja Vasekin sekä Merinova-verkoston kanssa. Tarkastuslautakunta odottaa, että Vaasaan sijoittuvien investointien hyväksi tehtävästä työstä raportoidaan tarkemmin viimeistään hankekokonaisuuden päättyessä.

Yksi Vaasan kaupunkistrategian neljästä keskeisestä tavoitteesta on työpaikkojen määrän kasvattaminen. Mittariseurannan mukaan työpaikkojen määrä on kehittynyt myönteisesti vuoden 2020 notkahduksesta, jolloin työpaikkoja oli 34 621, vuoteen 2023, jolloin työpaikkoja oli jo 39 139. Vuosina 2022–2023 raportoitu työpaikkojen määrä oli korkeampi kuin kertaakaan sitä edeltäneellä noin kahdenkymmenen vuoden jaksolla. Aiempi selkeä kasvujakso työpaikkojen määrässä oli Vaasassa vuosina 2004–2008, jonka jälkeen luvut pysyivät pienen vaihtelun myötä lähes

samoina vuosien 2008 ja 2019 välillä. Tarkastuslautakunta toteaa työpaikkojen määrän kasvun erittäin myönteistä, mutta huolena on silti, miten vuonna 2025 vallitseva työllisyys-suhdanne tulee näkymään tilastossa parin vuoden aikajänteellä. Työpaikkojen määrää seuraava tilasto päivittyy viiveellä, joten vuonna 2025 raportoitavissa myönteisissä luvuissa näkyy vielä vuosien 2022–2023 hyvä työllisyystilanne. Lisäksi Hitachin siirtyminen Mustasaaren puolelle tulee aikanaan pudot-tamaan Vaasassa sijaitsevien työpaikkojen määrää.

Tilastokeskuksen mukaan Vaasan väkiluku 31.12.2024 oli 70 361 asukasta. Virallinen väkiluku oli näin ollen ensimmäistä kertaa yli 70 000, ja kasvoi edeltävästä vuodesta 1 405 asukkaalla. Väestönkasvusta 112 henkilöä oli Suomen ja 1 293 ulkomaan kansalaisia. Kuntien välinen nettomuutto Vaasaan on vuosien ajan ollut miinusmerkkistä, ja ennakkotilaston mukaan Vaasan muuttotappio vuonna

2024 oli 194 henkilöä. Tarkastuslautakunnalle esitettyjen tietojen mukaan väestönkasvun ja työpaikkojen määrän yhtäaikainen kasvu on strategian mukaista ja molempien kehitys kulkee käsi kädessä. Strategian mittareissa mainittu avointen työpaikkojen määrä oli vuoden 2022 tammikuussa hyvässä talous-suhdanteessa 3 896 työpaikkaa, kun taas vuoden 2025 tammikuussa Vaasassa oli avoinna 967 työpaikkaa. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli ELY-keskuksen katsauksen mukaan vuoden 2022 tammikuussa 7,9 %, kun taas vuoden 2025 tammikuussa luku oli 9,2 %.

Tarkastuslautakunta kysyy, onko Vaasan seudun elinvoiman kehittämisen ja kaavoituksen yhteistyössä huomioitu riittävästi keskisuurten yritystonttien saatavuus. Laajametsän alueelle kemianteollisuuden suurteollisuuskäyttöön kaavoitetut kolme tonttia ovat kooltaan 38, 51 sekä 130 hehtaaria, ja näitä tontteja pidetään toistaiseksi varattuina

GigaVaasa-hanketta varten. Kemianteollisuuden tonttien ohella suurin teollisuuskäyttöön kaavoitettu yhtenäinen tonttialue on Laajametsän suurteollisuusalueen asemakaava-alueen (ak1110) T-merkinnällä kaavoitettu tontti, joka kaavaselostuksen perusteella on kooltaan 12 hehtaaria. Laajametsän alueen pohjoisosiin sijoittuvissa kolmessa asemakaavassa (ak953, ak998 ja ak1115) on kaavoitettu teollisuuden, teollisuus- ja varastoalueen sekä teollisuus- ja toimitilakäytön tarpeisiin pienempiä, enintään noin viiden hehtaarin korttelialueita.

Laajametsä-projektin alussa vuonna 2007 alueen kaavoituksellisia tarpeita perusteltiin kasvaneella teollisuustonttien kysynnällä. Vuosina 2010–2011 Vaasassa todettiin olevan jopa suoranaista pulaa teollisuuston-

teista. Tästä huolimatta koko Laajametsän osayleiskaavan alueelle on sijoittunut tähän mennessä vain vähän yritystoimintaa. Käytössä on toistaiseksi vasta alueen eteläosaan kaavoitettuja terminaaliliikenteen tontteja, joista karttatietojen mukaan vain yksi rakennettu tontti sijaitsee Vaasan puolella. Tuotantolaitoksen tulipalon jälkeen uutta sijoittumispaikkaa etsinyt Hitachi teki keväällä 2024 päätöksen investoida Mustasaaren kunnan omistamalle yritysalueelle. Lehtitietojen (Ilkka-Pohjalainen 7.3.2025) mukaan uusi teollisuustontti on kooltaan 13 hehtaaria. Tarkastuslautakunta kysyy, onko Vaasan kaupungilla valmiiksi kaavoitettuna riittävän suuria tonttialueita, jotka eivät ole kiinnitettyinä GigaVaasa-hankkeeseen, ja joilla voidaan vastata myös suurempien yritysten investointitarpeisiin.

Yhteenveto:

- Vaasassa on vuosina 2022 ja 2023 ollut enemmän työpaikkoja kuin edeltäneiden kahden vuosikymmenen aikana. Työpaikkoja on syntynyt hoiva- ja koulutuspalveluiden mutta myös teollisuuden aloille. Vuonna 2024 myös Vaasan väkiluku oli vuoden viimeisen päivän tilaston mukaan ensimmäistä kertaa yli 70 000 asukasta.
- Vuodesta 2022 vuoteen 2025 avointen työpaikkojen määrä Vaasassa on laskenut ja työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta noussut. Toisaalta esimerkiksi vuonna 2016 Vaasan työttömyysaste oli tarkastuslautakunnan tietojen mukaan koko vuoden keskiarvon perusteella nykyistä suurempi. Vaasan kaupunkistrategiaan sisältyi työllisyysastetta koskeva tavoite vuosien 2018 ja 2021 välillä. Vuoden 2021 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta katsoi, ettei työttömyysasteessa saavutettu enää vuoden 2018 jälkeen merkittävää laskua. Tuolloin työttömyysaste oli noin kahdeksan ja yhdeksän prosentin välillä. Vuoden 2025 alun työttömyysaste on lähellä tätä tasoa.
- GigaVaasa-akkutehdashankkeesta on tullut osa Vaasan brändiä. Näin ollen se on tuonut kaupungin imagolle tunnistettavuutta, mutta toisaalta suurimpia kaupungin valmiiksi kaavoittamia tonttialueita pidetään varattuina hankkeille, joiden toteutumisesta ei toistaiseksi ole varmuutta. Tarkastuslautakunnalla ei ole tiedossa onko aiesopimuksiin liitetty seuraamismaksuja tilanteessa, jossa toinen osapuoli vetäytyy sopimuksesta.
- Tarkastuslautakunnan johtavilta viranhaltijoilta saamien tietojen mukaan GigaVaasa-alueen tontteihin on kohdistunut kiinnostusta. Tarkastuslautakunta kysyy, onko kaupunki kaavoittanut keskisuuria tai suuria teollisuustontteja myös muun teollisuuden investointitarpeita varten.
- Vaasan asukasluvun kasvu on kohdannut asuntorakentamisen haasteet. Asuinrakentamiselle on sinänsä kaavoitettu maata, mutta rahoitus ja toimijat puuttuvat. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan esimerkiksi opiskelija-asuntotuotannon kohdalla rahoitusmarkkinat ovat hajonneet. Tarkastuslautakunta kysyy, aiotaanko kaupungin oman vuokra-asuntoyhtiön toimesta käynnistää rakennuttamista esimerkiksi Ravilaakson alueelle.

4.3 GigaVaasa -alue

Yritystonttitarjonnan suunnittelu lentokentän läheisyydessä sijaitsevalle Laajametsän alueelle on Vaasan kaupungissa aloitettu jo vuonna 2007. Maanhankinnat sekä alueen kaavoitus käynnistyivät ennen 2010 luvun taitetta. Ensimmäisen kunnallistekniikan rakentaminen alueelle alkoi vuonna 2011. Akkuteollisuuden suunnitelmiin tarkentumisen myötä maanhankinnat ja kaavoitusprosessi ovat jatkuneet koko 2010-luvun. Akkuteollisuuden Vaasaan sijoittumista tavoitteleva GigaVaasahankekonaisuus puolestaan käynnistettiin vuosina 2016–2017. GigaVaasa-prosessin syntyyn vaikutti kiinnostus tuoda Vaasan seudulla jo valmiiksi olemassa olevaan energia-alan arvoketjuun siitä puuttuva elementti eli energian varastointi.

Laajametsän osayleiskaava hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 8.10.2018. Osayleiskaavassa alueelle on kaavoitettu noin 2 850 000 neliometriä teollisuusaluetta, josta noin 2 300 000 neliometriä on kaavoitettu laajamittaisen vaarallisia kemikaaleja valmistavan tai säilyttävän teollisuuslaitoksen rakentamisen mahdollistavalla T/kem -merkinnällä. Noin 550 000 neliometriä on kaavoitettu T-merkinnällä teollisuustoimintaan sekä siihen liittyvän varastointikäyttöön. Yhdessä Mustasaaren kunnan puolelle sijoittuvan Granholmsbackenin alueen kanssa GigaVaasa-hankkeelle kaavoitettu alue sisältää viisi T/kemmerkinnällä kaavoitettua suurteollisuustonttia, joista kolme sijoittuu Vaasan ja kaksi Mustasaaren puolelle.

Vaasan puolella olevat kolme T/kem-tonttia sijoittuvat Laajametsän suurteollisuusalueen asemakaava-alueelle. Asemakaava hyväksyttiin alun perin osayleiskaavan kanssa samassa kaupunginvaltuuston kokouksessa 8.10.2018. Laajametsän suurteollisuusalueen asemakaavan tarkistus hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 29.3.2021. Asemakaavan tarkistuksessa kasvatettiin T/kem-tonttien kerrosalaa eli rakentamistehokkuutta suhdelvusta 0,3 suhdeluun 1,3 sekä T-merkityn tonttialueen rakentamistehokkuutta suhdelvusta 0,3 suhdeluun 0,8. Laajametsän suurteollisuusalueen asemakaavan eteläosassa on lisäksi alun perin vuonna 2012 kaavoitettu, niin ikään Vaasan ja Mustasaaren yhteinen logistiikkatoimintaan tarkoitettu alue. Vaasan puolella on kaksi tavaraliikenteelle kaavoitettua tonttia, joista toisella sijaitsee logistiikkayhtiön terminaali.

Laajametsän osayleiskaavan pohjoisosaan Laajametsän suurteollisuusalueen yläpuolelle sijoittuu kolme asemakaavaa. Osassa aluetta on edelleen voimassa Laajametsän teollisuusalueen asemakaava, joka hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 10.5.2010. Asema-

kaavassa Laajametsäntien ja Nosturinkadun alueelle kaavoitettiin toimitilarakennusten, varastorakennusten sekä ympäristöhäiriötä aiheuttamattomien teollisuusrakennusten kortteleita. Laajametsäntien kaavoitusta jatkettiin vastaavalla tavalla Laajametsä II:n asemakaavassa, joka hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa lopullisesti tarkistuksen jälkeen 18.12.2017. Laajametsä II:n viereiselle ja osin päällekkäiselle alueelle hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 14.2.2022 Rekkakadun asemakaava, johon on kaavoitettu maanlajitysalue akkuteollisuuden rakentamisessa yli jäävän maa-aineksen varastointia varten. Lisäksi kaavaan on sijoitettu akkuteollisuuden tarpeita varten energiahuollon toiminnoille varattu kortteli. Rekkakadun asemakaava pienensi Laajametsä II-ase-
makaavassa aiemmin teollisuus- ja varastokäyttöön kaavoitettua aluetta.

Tarkastuslautakunta on vuoden 2017 arviointikertomuksessa käsitellyt laaja-alaisesti Vaasan alueen vetovoimaisuuden kehittämisestä. Tuolloin todettiin lyhyesti GigaVaasa-projektin osalta, että tavoitteena oli saavuttaa vuoden 2018 kesällä Laajametsän alueelle rakennuslupavalmius 200–400 hehtaarin akkutehdastonteille. Laajametsän suurteollisuusalueen 29.3.2021 hyväksytyyn asemakaavaan on kaavoitettu T/kem-tonttialuetta yhteensä 230 hehtaaria, joka korotetulla rakentamistehokkuudella tarkoittaa 2 993 210 kerrosneliömetrin rakennusoikeutta. Vaasan puoleisen GigaVaasa-alueen kolme T/kemkorttelia (tonttia) ovat numeroinnillaan 16, 17 ja 18. T-merkinnällä teollisuus- ja varastointikäyttöön kaavoitettu tontti on numeroinnillaan 19. Mustasaaren puolella sijaitsevat T/kem-tontit ovat numeroinnillaan 3017 ja 3019.

GigaVaasa-alueen asemakaavoitus on lainvoimainen ja alueelle on rakennettu kunnallistekniikan infrastruktuuria, joten valmiudet

aloittaa teollisuusrakentaminen alueella ovat hyvät. Vaasan puolelle sijoittuvista akkuteollisuuden tonteista tontti 17 on kooltaan suurin 130 hehtaarin pinta-alalla. Tontti 16 on pinta-alaltaan 51 hehtaaria ja tontti 18 on 38 hehtaaria. Mustasaaren akkutonttien koot ovat 30 ja 52,5 hehtaaria. Vaasan puoleisten tonttien varustilanne on keväällä 2025 se, että tontti 17, ns. kennotontti, on vapaana, koska tontille aiesopimuksen solminut Freyr Battery luopui akkukennotehtaan suunnittelusta joulukuussa 2024. Freyrillä on myös toinen tonttivaraus tontille 16 katodimateriaalitehtaan rakentamisesta, jonka suunnittelu jatkuu. Tontille 18 on solmittu aiesopimus Suomen Malmijalostuksen sekä intialaisen Epsilon Advanced Materialsin rakentamasta anodimateriaalin tuotantolaitoksesta. Mustasaaren puolen tonteille on aiesopimukset brittiläisessä omistuksessa olevan Grafintecin sekä kiinalaisen Shanshanin rakennuttamista anodimateriaalitehtaista.

Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan alueen suurimman tontin eli ns. kennotontin osalta on valmisteltu markkinointimateriaali ja alueen markkinointia ollaan aloittamassa edellisen sopimuksen purkaututtua. Freyrin katodimateriaalitehtaan osalta sekä ympäristövaikutusten arviointi että ympäristölupa ovat saaneet lainvoiman. Epsilonin anodimateriaalitehtaan osalta ympäristövaikutusten arviointi on lainvoimainen ja ympäristölupa on valmistelussa. Freyrin ympäristöluvan hakuprosessi kesti noin kuusi kuukautta ja lupakäsittely tapahtui tehokkaasti siten, että käsittelevä viranomaisen kommentoi välittömästi hakemuksen täydentämistarpeita. GigaVaasa-alueen suunnittelussa on tehty linjaus, ettei teollisuuden suoria päästöjä mereen sallita alueella. Myöskään ympäristöhuolia herättänyttä niin sanottua prekursoritoimintaa eli sulfaattipäästöjä aiheuttavan jauhemaisen akkumateriaalin esiasteen käsittelyä ei aiota sallia.

Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan ympäristöluvitukset ei Suomessa ole akkuteollisuuden suurin haaste, mutta rahoituksen saaminen on. Freyr Battery on saanut lokakuussa 2024 Euroopan komission innovaatorahoituksen kautta 122 miljoonan euron tukipäätöksen Vaasan katodimateriaalitehtaan investointia varten. Freyrin suunnitteluvaraus tontille 16 on määräaikainen ja sitä tullaan jatkamaan tarvittaessa. Tarkastuslautakunnan saaman käsityksen mukaan Freyrin katodimateriaalitehtaan eteneminen on seuraavaksi kiinni hankkeen muun rahoituksen

sen selkiytymisestä sekä yhtiön päätöksestä toteuttaa investointi. Epsilonin anodimateriaalitehdashankkeen osalta ELY-keskuksen loppupäätelmä ympäristövaikutusten arvioinnista on annettu joulukuussa 2024 ja seuraavaksi on tarkoitus hakea ympäristölupaa vuoden 2025 aikana. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan Epsilon on vakava-
rainen toimija, mutta yhtiöllä on samanaikaisesti tehdasprojekti USA:ssa, jonka tilanne vaikuttanee myös Vaasan hankkeen etenemiseen.

Vuoden 2021 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta totesi, että vuoden 2021 aikana kaupunginvaltuuston myöntämää viiden miljoonan euron määrärahaa oli käytetty muun muassa akkutontin 16 raivaamiseen sekä infran suunnitteluun ja rakennukseen. Varsinaisen katu- ja vesihuoltoinfrastruktuurin rakentamisen oli tarkoitus alkaa vuonna 2022. Tarkastuslautakunta piti tuolloin GigaVaasa-alueen kaupungin kehityksen kannalta merkittävänä sekä tehtyjä investointeja, jotka olivat edenneet vuonna 2017 suunnitellun mukaisesti, onnistuneina. Tästä huolimatta lautakunta piti riskinä alueella tuolloin voimassa olleiden aiesopimusten raukeamista. Ensimmäinen aiesopimuksen purkaminen GigaVaasa-alueella tapahtui vuonna 2021. Laajametsän suurteollisuusalueelle on rakennettu kunnallistekniikka käytännössä valmiiksi siten, että sähkön ja veden saanti riittävät akkuteollisuuden kaltaisen energiantensivisen teollisuuden alkuvaiheen tarpeisiin. Myöhemmässä vaiheessa lisäinvestointeja on mahdollista tehdä alueen kasvun mukaan.

Laajametsän alue sijaitsee noin kymmenen kilometrin päässä Vaasan keskustasta. Teollisuustoimijoiden logistiikkaan käytännön tasolla vaikuttava piirre alueessa on se, ettei sinne ole raideyhteyttä. Raideliikenne on globaalilla tasolla usein ensisijainen vaihtoehto teollisuuden logistiikalle myös muista kuin ympäristöön liittyvistä syistä. Nykyiselle Vaasan keskustan kautta Vaskiluodon satamaan kulkevalle tieyhteydelle on jo pitkään etsitty vaihtoehtoisia ratkaisuja, joista yleis-
suunnitteluun on valittu Vaasaan ja Mustasaaren kuuluvien maa-alueiden läpi kulkeva linjaus. Satamatien suunnittelu on ELY-keskuksen johdolla suunnitteluvaiheessa, eli Vaasan kaupunki on hankkeessa mukana rajallisin vaikutusmahdollisuuksin. Hankkeen toteuttamisesta on voimakkaita erimielisyyksiä. Laajametsän teollisuusalueen kehittämisen näkökulmasta satamatien tulisi jo olla olemassa, mutta tämänhetkisten tietojen perusteella hankkeen eteneminen toteutta-

misvaiheeseen ei toistaiseksi ole näköpiirissä.

GigaVaasa-alueelle on pyritty mahdollistamaan koko akkuteollisuuden arvoketjun rakentuminen kuitenkin siten, että kaikki arvoketjun vaiheet eivät ole yksittäisen toimijan vastuulla. Alueen suunnittelua, kehitystä ja markkinointia on tehty vuodesta 2016 lähtien GigaVaasa-tiimin johdolla. Tiimissä on jäseniä Merinova Oy:stä, joka on pääosin elinkeinon elämän omistama energiatoimialan kehittämis-yhtiö, Vaasan kaupungilta, Vaasan kaupungin tytäryhtiöstä Vaasa Facilitasta sekä sen omistamasta Vaasa Parksista, Vaasan seudun kuntien yhdessä omistamasta Vasekista sekä Vaasan Sähköltä. Tarkastuslautakunnan näkökulmasta projektin omistajuus vaikuttaa GigaVaasa-tiimin olemassaolosta huolimatta jossakin määrin epäselvältä. Yksityiset toimijat ovat hankkeessa mukana, mutta Vaasan kaupunki on käyttänyt projektiin merkittävässä määrin omia resurssejaan ja käyttänyt myös konserniyhtiöiden työpanosta.

Kuntien lakisääteisenä vastuuna on huolehtia elinvoiman edistämisestä alueellaan. GigaVaasa-ajattelu näkyy Vaasan kaupungin vuosien 2022–2025 strategiassa toimenpiteinä ”GigaVaasa ja Invest In -toiminnan edistäminen” sekä ”GigaVaasa-toimintamallin vahvistaminen ja monistaminen”. Akkuteollisuuden tavoittelu Vaasaan on ollut kaupungin johdolta strateginen linjaus, ja hankkeessa on ollut mukana myös Vaasan kaupunkikonserniin kuuluvien yhtiöiden johtoa. Toistaiseksi suunnittelu ja pohjatyö eivät ole johtaneet toteutuneisiin rakentamispäätöksiin. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen perusteella akkutehdashankkeiden toteutumisesta voitaisiin odotella vielä 2–3 vuotta, jonka jälkeen tonttien vaihtoehtoinen käyttö voisi tulla tarkasteluun. Myös alueen vaihtoehtoiselle käytölle on tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan olemassa alustavia suunnitelmia ja kiinnostusta.

Yhteenveto:

- Vaasan kaupunki on edistänyt monin tavoin Laajametsän teollisuusalueen kehitystä ja alueella on tehty toimenpiteitä kaupungin linjausten mukaisesti.
- Laajametsän alueella on lainvoimainen asemakaava kemianteollisuuden suurtuotannon mahdollistavia laitoksia varten sekä myös tavanomaiseen teollisuustoimintaan kaavoitettuja tontteja.
- Akkuteollisuuden kaltaisen suurteollisuuden sijoittuminen Vaasaan on riippuvainen useista muuttujista. Muun muassa maailmanpoliittinen tilanne, akkuteollisuuden teknologiamurrokset ja Kiinan teknologinen etumatka sekä yritysten tekemät investointipäätökset ohjaavat Laajametsän alueen kehitystä ilman, että kaupunki voisi siihen vaikuttaa.
- Vaasan kaupunki on toteuttanut lakisääteistä ja strategista tehtäväänsä edistää alueellista elinvoimaa. Toisaalta strateginen linja on valittu siten, että resurssit on voimakkaasti keskitetty yksittäisen hankekokonaisuuden edistämiseen. Tällöin uhka on tarkastuslautakunnan vuonna 2021 toteaman mukaisesti se, että voimavarojen keskittäminen yksittäiseen päämäärään johtaa lopulta riskien realisoitumisen, mikäli tavoiteltu sopimus ei toteudu. Kaikki suuret investointihankkeet edellyttävät riskienhallintasuunnitelmaa. Tarkastuslautakunnalla ei ole tietoa siitä, onko GigaVaasa investointiin laadittu riskienhallintasuunnitelma.
- Tarkastuslautakunta kysyy, missä määrin on kaupungin ja kaupunkikonsernin tehtävä käyttää resursseja ja työpanosta yksittäisen tavoitteeksi valitun hankkeen edistämiseen. Tarkastuslautakunnan näkökulmasta se, kuinka hankekokonaisuus jakautuu Vaasan kaupungin, yritystoimintaa edistävien kaupungin tytäryhtiöiden, muiden tytäryhtiöiden tai yksityisten tahojen vastuulle ei ole täysin selkeää.

5. Vaasan kaupungin asukkaille suunnatut palvelut

Tarkastuslautakunta on toimintakaudellaan 2024-2025 tarkastellut arviointisuunnitelman mukaisesti eräitä kaupungin tulosalueita, joilla tuotetaan asukkaille suunnattuja palveluja. Tarkastelun kohteena ovat olleet TE-uudistuksen valmistelu ja joukko-liikenne, ja näitä koskevat arvioinnit on koottu tähän lukuun

5.1 TE-palveluiden siirron arviointi

Työ- ja elinkeinopalvelut siirtyivät 1.1.2025 alkaen ELY-keskuksilta kuntien järjestämistä vastuulle eduskunnan 1.3.2023 hyväksymän lain perusteella. Siirrolla pyritään tuomaan palvelut lähemmäs henkilö- ja yritysasiakkaita sekä huomioimaan paikalliset työmarkkinoiden ja elinkeinoelämän tarpeet. Uudistuksen jälkeen työllisyyspalvelut, kunnan tuottamat koulutuspalvelut sekä elinkeinopalvelut toimivat samassa organisaatiossa. Pohjanmaan työllisyysalueeseen, jonka vastuukuntana Vaasa toimii, kuuluu yhdeksän kuntaa: Vaasa, Mustasaari, Laihia, Vöyri, Maalahti, Uusikaarlepyy, Närpiö, Korsnäs ja Kaskinen. Viisi Pohjanmaan hyvinvointialueeseen kuuluvaa kuntaa kuuluvat muihin työllisyysalueisiin.

Vaasan kaupungilla TE-uudistukseen valmistautuminen aloitettiin keväällä 2023 rekrytoimalla järjestämistä vastuun siirtoon liittyneestä valmistelusta vastannut hankepäällikkö. Työ- ja elinkeinoministeriön aikaraja kuntien yhteistyötä koskeville sopimuksille oli lokakuun lopussa vuonna 2023. Pohjanmaan työllisyyslautakunta on aloittanut toimintansa toukokuussa 2024 ja Pohjanmaan työllisyysalueen työllisyysjohtaja aloitti virassaan syyskuun 2024 alussa. Pohjanmaan TE-toimisto, josta palvelut siirtyivät kunnille, on koostunut sekä Pohjanmaan että Keski-Pohjanmaan maakunnista ja jakautunut uudistuksen myötä useampaan työllisyysalueeseen. Pohjanmaan työllisyysalueen suurin kunta on Vaasa, jossa myös työllisyysalueen suurin palvelupiste sijaitsee. Uudistuksen yhteydessä TE-toimistosta työllisyysalueelle eli kaupungin uusiksi työntekijöiksi siirtyi 84 henkilöä.

Tarkastuslautakunnalle kerrotun mukaan alueellinen yhteistyö eri toimijoiden välillä on ollut jo tähän asti hyvää. Myös työllisyystilanne Pohjanmaan alueella on ollut valtakunnallisesti katsottuna hyvä. Pohjanmaan työllisyysalueen palveluissa muutoksia kohdistuu etenkin Uuteenkaarlepyyhyn, koska sieltä on asioitu Pietarsaaren TE-toimistossa, joka kuitenkin uudistuksen jälkeen kuuluu eri työllisyysalueeseen. Uudistuksen jälkeen Pohjanmaan työllisyysalueen palvelupisteet sijaitsevat Vaasassa ja Närpiössä, muissa kunnissa lähipalvelua on mahdollista saada ajanvarauksella. Sähköinen asiointi Työmarkkinatorin kautta on suositeltu vaihtoehto. Vuokrasopimus Vaasan palvelupisteiden tiloista Palosaaren virastotalolla on siirtynyt kaupungille, ja palvelupisteessä on tämänhetkisen arvion mukaan tarkoitus olla ainakin vuoden 2026 loppuun asti.

Työllisyyspalveluiden sisältö koostuu alkupalveluista, monialaisista palveluista (esimerkiksi nuorille tai kotoutujille suunnatut palvelut)

sekä kohtaantopalveluista (rekrytointi ja yrityksille suunnatut palvelut sekä esimerkiksi työvoimakoulutus). Tarkastuslautakunnan saamien tietojen perusteella etenkin kotoutus- ja kielikoulutuksiin on muodostunut jonoa. Palveluiden sisältöä seurataan valtion taholta asetetuilla mittareilla. Myös palveluiden rakennetta säädellään lainsäädännöllä, esimerkiksi palkkatuen osalta, jota ei enää uudistuksen jälkeen myönnetä kunnan työpaikkaan, ellei palkkatuen saaja ole yli 60-vuotias tai osatyökykyinen. Kuntiin vaikuttavat myös muutokset työttömyystukien laskutuksessa, kun Kela alkaa laskuttaa kunnalta työttömyystuen prosenttiosuutta jo sadan päivän jälkeen, aiemman 300 päivän sijaan. Muutoksen ennakoidaan kasvattavan kunnan maksaman niin sanotun sakkomaksun kokonaissummaa.

Pohjanmaan työllisyysalueen talousarvio vuodelle 2025 on 11,104 miljoonaa euroa. Työllisyysalueen tulot koostuvat Vaasan kaupungin omasta maksuosuudesta, joka on 6,98 miljoonaa euroa, sekä muiden alueen kuntien maksamasta osuudesta, joka on yhteensä 4,12 miljoonaa euroa. Kunnille työllisyyspalveluita varten maksettava valtionosuus on yleiskatteista eli ei-korva merkittyä, ja työllisyysalueen kuntien on sovittava keskenään palveluiden rahoituksesta. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan työllisyysalueen budjetti on kooltaan kohtuullinen, mutta uudistuksella koetaan silti olevan kustannuspaineita. Työ- ja elinkeinopalveluiden järjestämissuunnitelman mukaan valtionosuuksien siirtymävaiheen päättyessä työllisyysalueen kokonaisbudjetin ennakoidaan laskevan noin 10,5 miljoonaan euroon. Valtion rahoitusmallin tausta-ajatukseksi on, että se ohjaa kuntia järjestämään palvelut mahdollisimman tehokkaasti.

Suurimmat toimintakulut työllisyysalueella ovat henkilöstökulut (4,3 miljoonaa euroa) sekä palveluiden ostot (4 miljoonaa euroa).

Avustuskulut, joihin sisältyvät esimerkiksi starttiraha sekä palkkatukikulut, ovat kokonaisuudessaan 2,3 miljoonaa euroa. Työllisyysalueilla on mahdollisuus pyytää kunnilta lisärahaa, mutta tätä ei olla toistaiseksi Pohjanmaan työllisyysalueella tehty, vaikka joillakin alueilla kuntien lisärahoitus on jo käytössä. Vaakakupissa voi olla palveluiden ei-lakisääteisestä sisällöstä karsiminen. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan TE-uudistus vaikutti jo ennen työllisyysalueiden aloittamista siten, että TE-toimistojen koulutusostot ammatillisilta oppilaitoksilta vähenivät merkittävästi. Ennakoitavissa myös on, että työllisyysalueisiin siirtymisen myötä Vaasan kaupungin ammatillisen koulutuksen oppilaitoksen Vamian oppisopimuskoulutusta tullaan hyödyntämään aikaisempaa enemmän.

Osana Vaasan kaupungin organisaatiota on aiemmin toiminut työllistämisen tulosalue,

joka siirtyi vuonna 2022 henkilöstöpalveluista osaksi uutta hyvinvoinnin tulosaluetta. Erillisen tulosalueen toiminta päättyi 31.12.2024. Osana hyvinvointipalveluiden tulosaluetta jatkaa kuitenkin työllistämistöiminnan yksikkö, joka toimii jatkossa työllisyysalueen yhteistyökumppanina. Toisaalta Vaasan kaupungin mahdollisuus työllistää työttömiä omaan organisaatioonsa tulee olemaan aiempia vuosia vähäisempi. Vuosina 2019–2021 kaupunki työllisti palkkatuella vuosittain noin 150–160 henkilöä, mutta uudistusten myötä kannuste käyttää palkkatukea kohdistuu ensisijaisesti yrityksiin tapahtuvaan työllistämiseen. Osa työllisyshoidon toiminnoista, kuten sosiaali- ja terveystalouteen tapahtuva työllistäminen sekä kuntouttava työtoiminta, ovat siirtyneet hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä pois kunnan organisaatiosta, jolloin työllisyysalueen ja hyvinvointialueen välille muodostuu uusi neuvoteltava rajapinta.

Yhteenveto:

- TE-palveluiden siirto Pohjanmaan ELY-keskukselta Pohjanmaan työllisyysalueelle, jonka vastuukuntana Vaasan kaupunki toimii, vaikuttaa tapahtuneen ilman suuria ongelmia. Onnistunutta siirtymää pohjusti se, että alueellinen yhteistyö oli jo valmiiksi vakiintunut ja Vaasa lähialueen suurimpana kaupunkina luonteva valinta vastuukunnaksi.
- Vaasassa aloitettiin uudistuksen valmistelu ajoissa vuosien 2023–2024 aikana, jolloin hallinnollisten rakenteiden luominen sekä työllisyysjohtajan rekrytointi ovat tapahtuneet aikataulussa. Uudistuksen vaatimuksiin kyettiin varautumaan esimerkiksi yhteistyössä Vaasan kaupungin it-palveluiden kanssa, josta yksi henkilö oli vuoden 2024 loppupuolella valmistelemassa uudistuksen edellyttämiä rajapintoja. Myös kaupungin viestintäpalveluissa huomioitiin etukäteen TE-uudistuksesta tiedottamiseen vaadittava resurssi.
- Aikaisempi alueellisesti laaja Pohjanmaan TE-toimisto on uudistuksen myötä jakautunut useampaan osaan. Pohjanmaan työllisyysalueella työttömyys on keskittynyt ensisijaisesti Vaasaan. On toistaiseksi liian aikaista arvioida, kuinka TE-palveluiden siirron varsinainen tavoite, eli kuntien toiminnan, elinkeinoelämän edistämisen sekä työttömille tarkoitettujen palveluiden sijoittaminen samaan organisaatioon tulee vaikuttamaan. Toimintaan kohdistuu kustannuspaineita järjestää työllisyyspalvelut aiempaa tehokkaammin.
- Kaupungin organisaation kasvuun ei täysin osattu ennakoivasti varautua Vaasan kaupungin konsernihallinnon talous- ja tukipalveluissa.
- Työllisyyspalveluiden sisältö on vahvasti lakisääteistä, ja siten kunnan varsinaiset vaikutusmahdollisuudet voivat olla rajalliset. Kuntien niin sanotut pitkäaikaistyöttömistä maksettavat sakkomaksut saattavat kasvaa. Toisaalta uudistuksen kustannuspaineet voivat johtaa tähän asti saatavilla olleiden palveluiden karsimiseen. Uudistuksen seurauksena voi edelleen ilmetä ennakoimattomia vaikutuksia, jotka saattavat olla myös taloudellisia.

5.2 Joukkoliikenne

Joukkoliikenne on kaikille tarkoitettu liikennepalvelu, joka kulkee määriteltyjä reittejä ennalta sovitun aikataulun mukaisesti. Joukkoliikenne on osa yhteiskunnan toimintojen jatkuvuuden kannalta kriittisiä perusrakenteita. Vaasan kaupungissa joukkoliikenne kuuluu liikennepalvelut yksikköön, ja sen organisoinnista vastaa liikennepäällikkö. Vaasan seudun joukkoliikenteen viranomaisalueen muodostavat Vaasan kaupunki ja Mustasaaren kunta. Vaasan kaupungin ja Mustasaaren kunnan yhteinen alueellinen joukkoliikenne, Lifti, aloitti toimintansa 1.7.2022.

Joukkoliikenteen järjestämistä ohjaa pääosin EU:n palvelusopimusasetus (EY) N:o 1370/2007, jonka toimeenpano kuuluu liikennepalvelulain määrittelemille toimivaltaisille viranomaisille. Vaasan kaupungissa toimivaltainen viranomainen on joukkoliikennelautakunta, joka vastaa liikennepalvelujen suunnittelusta ja hankinnasta omalla toimialueellaan. Avoin joukkoliikenne on kaikille tarkoitettu palvelu, joka toimii ennalta määriteltyjen reittien ja aikataulujen mukaisesti. Vaikka sen järjestäminen ei ole kunnille lakisääteinen velvoite, lähes kaikki kunnat osallistuvat sen toteuttamiseen tai tukemiseen jollakin tavalla. Sen sijaan kuntien lakisääteiset kuljetusvastuut rajoittuvat pääasiassa henkilö-

kuljetuksiin, kuten perusopetuslain mukaisiin koululaiskuljetuksiin.

Suomessa joukkoliikenne koostuu markkinaehtoisista liikennepalveluista sekä palvelusopimusasetuksen (PSA) mukaisesti järjestetyistä liikennepalveluista. Vaasan kaupungin joukkoliikenteen järjestämismallit ovat bruttomalli (PSA) ja reittipohjainen käyttöoikeussopimusmalli. Bruttomallissa tilaaja hankkii liikennepalvelut liikenteenharjoittajalta tarjouspyynnössä määriteltyjen ehtojen mukaisesti. Tilaaja vastaa reittien, aikataulujen ja laatutason suunnittelusta sekä kantaa lipputuloriskin. Liikenteenharjoittajalle myönnetään yksinoikeus liikenteeseen, ja

liikennöintikorvaus määräytyy suoritteiden perusteella.

Reittipohjaisessa käyttöoikeussopimuksessa liikenteenharjoittaja ajaa tietyn reitin sovitulla aikatauluilla ja laatuvaatimuksilla, kuten lippuhintavelvoitteilla tai kalustovaatimuksilla. Toimivaltainen viranomainen vastaa liikenteen suunnittelusta, ja liikenteenharjoittaja kantaa lipputuloriskin. Liikenteenharjoittaja saa viranomaiselta korvauksen ja perii lipputulot matkustajilta. Näistä syistä liiketoimintariski on reittipohjaisessa käyttöoikeussopimuksessa bruttomallia huomattavasti suurempi.

Joukkoliikenteen kehittäminen edistää Vaasan kaupungin Hiilineutraali 202X -teemaohjelman tavoitetta vähentää CO²-päästöjä. Liftin toiminnan aloitettua liikennereittejä ja aikatauluja on päivitetty vastaamaan muutuneita tarpeita. Vaasan seudun joukkoliikenne Liftin viranomaisalue on jaettu kolmeen vyöhykkeeseen. A-vyöhyke kattaa Vaasan ja Mustasaaren Sepänkylän alueen, B-vyöhyke Mustasaaren Martoisen ja Veikkaalan alueen ja C-vyöhyke Vähänkyrön ja Tervajoen alueen.

Vaasan kaupunki on toiminut edelläkävijänä ympäristöystävällisen biokaasukäyttöisen joukkoliikenteen kehittämisessä. Lifti käyttää polttoaineenaan biojätteestä tuotettua biokaasua. Biokaasu on uusiutuva energianlähde, jonka käyttö vähentää ympäristölle haitallisia päästöjä 85–90 % verrattuna bensiiniin tai dieseliin. Lisäksi biokaasun hyödyntäminen tukee kiertotaloutta, sillä se valmistetaan biojätteestä ja jätevesiliätteestä. Vaasan kaupungin joukkoliikenteen 25 isosta linja-autosta kulkee 19 biokaasulla. Vaasan kaupunkiliikenteessä on hyödynnetty biokaasubusseja vuodesta 2017 alkaen.

Liftin asiakastytyväisyyskysely toteutetaan vuosittain ja vuonna 2024 se toteutettiin 29.7.–18.8.2024 välisenä aikana sähköisenä verkkokyselynä sekä paperiversiona palvelupisteissä ja busseissa. Kyselyn tavoitteena on kehittää ja vertailla Vaasan seudun joukkoliikennettä edellisvuosiin nähden. Kyselyyn vastasi 384 henkilöä, kun vuonna 2023 vastaajamäärä oli 575. Liftin toiminnan yleisarvosana oli 3,2, mikä vastaa edellisvuoden keskiarvoa. Kehityskohteita matkustajat antoivat aikataulujen täsmäntämisestä, liikenneturvallisuudesta, ruuhka-aikoina lisäkapasiteetin lisäämisestä, reittioppaan kehittämisestä ja linja-autojen kunnossapidosta.

Joukkoliikenteen matkustajamäärät ovat olleet vuosina 2021–2024 tasaisessa kasvussa. Vuonna 2024 Vaasan seudun joukkoliikenteessä kirjattiin lähes kaksi miljoonaa uutta matkaa, mikä merkitsee 13 %:n kasvua edellisvuoteen verrattuna. Mikäli nykyinen kehitys jatkuu, matkustajamäärien kasvu asettaa paineita järjestelmän kapasiteetille. Jotta palvelutaso säilyy ja kasvu on kestävä, kaupungin on otettava entistä vahvempi ote joukkoliikenteen kehittämisestä ja hallinnasta. Eri skenaarioihin varautuminen auttaa hallitsemaan joukkoliikenteen toimivuutta erityisesti sellaisissa tilanteissa, joihin Vaasan kaupunki ei itse pysty vaikuttamaan, kuten liikennöitsijän taloudelliset haasteet tai ulkoiset häiriöt.

Joukkoliikennelautakunta teki päätöksen 27.11.2024 tukea kaupungin osallistumista UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -malliin, johon Vaasa on sitoutunut vuodesta 2022 lähtien. UNICEF hyväksyi Vaasan kaupungin laatiman toimintasuunnitelman tammikuussa 2024. Kaupungin tavoitteena on saada UNICEFin Lapsiystävällinen kuntatunnustus vuoteen 2025 mennessä. Toimintasuunnitelmaan sisältyy viisi tavoitetta, joiden toteutuminen voi johtaa UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen myöntämiseen. Yksi keskeisistä tavoitteista liittyy julkisen liikenteen reittien ja aikataulujen kehittämiseen siten, että ne tukevat lasten ja nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua paikalliseen kulttuuri- ja taidetoimintaan. Osana toimenpidettä Vaasan kaupunki on käynnistänyt kokeilun, jossa perusopetuksen oppilaat voivat vuoden 2025 ajan liikua maksutta bussilla koulupäivän aikana opettajan johdolla esimerkiksi museoihin tai kirjastoihin. Kokeilun tavoitteena on parantaa lasten saavutettavuutta kaupunkipalveluihin sekä lisätä osallisuutta ja hyvinvointia kaupungin strategisten tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi toiminta tukee kaupungin sidosryhmäyhteistyötä perusopetuksen ja joukkoliikenteen välillä.

Vaasan kaupunki ja Vekka Group Oy

Vaasan kaupunki on valinnut Vekka Group Oy:n liikennöitsijäksi useille kaupunkiliikenteen linjoille. Eri reittien osalta sopimuskauDET vaihtelevat, ja ne on määritelty kunkin linjan osalta erikseen. Sopimukset kattavat liikennöinnin määrääjäksi, ja niiden sisältö perustuu kaupungin joukkoliikenteelle asettamiin vaatimuksiin sekä palvelutasotavoitteisiin. Joukkoliikennelautakunta tekee

erillisen päätöksen mahdollisten jatko-optioiden käytöstä.

Tarkastuslautakunnalle on tuotu esiin Vekka Group oy:n taloudelliset vaikeudet, joita on esiintynyt Vaasan kaupungin lisäksi mm. Hämeenlinnan kaupungissa. Vaasan kaupungille liikennöitsijän taloushaasteet ovat näkyneet maksamattomina Watti-lipputuotteiden myynteinä sekä sakkomaksuina. Tarkastuslautakunnan tietoon on tullut, että vuoden 2024 lopussa maksamattomien saatavien summa oli lähes 371 000 euroa. Vaasan kaupunki kuittasi Vekka Group oy:n velan sopimuksen mukaisesti siten, että kaupungille syntynyt saatava vähennettiin liikennöitsijälle maksettavista liikennöintikorvauksista.

Tarkastuslautakunnalle annetun tiedon mukaan Vaasan kaupunki ja Vekka Group oy ovat sopineet järjestelystä, jonka mukaisesti kaupunki kuittaa jatkossakin omat saatavansa ennen liikennöintimaksujen maksamista Vekka Group oy:lle. Kevään 2025 aikana on ollut selvitettävänä palvelutuottajan eli Vekka Group oy:n nostama kaasun tankkaukseen liittyvä epäselvyys. Vaasan kaupunki on palkanut konsultin selvittämään tankkaukseen liittyvää epäselvyyttä, jossa Vekka Group

Oy olisi tankannut omalla kustannuksellaan Vaasan kaupungille maksettavaksi kuuluvaa liikennettä.

Saadun konsulttiselvityksen mukaan Vaasan kaupungin joukkoliikenteen kaasunkulutus on ollut ennakoitua pienempää, joka nähdään viittaavan siihen, että Vekka Group on maksanut osan kaasusta, joka olisi kuulunut joukkoliikenteen vastuulle. Vaasan kaupunki ja Vekka Group Oy ovat neuvotteluissaan päässeet yhteisymmärrykseen 54 050,05 euron kertakorvauksesta, jonka katsotaan kohtuullisesti kattavan ylimääräiset kustannukset. Arviointikertomuksen laadinnan aikana asia on vasta menossa päätettäväksi kaupunkiympäristölautakunnan kokoukseen 7.5.2025 (§ 8).

Liikennöitsijää koskevia reklamaatioita tuli ajalla 1.7.–31.12.2022 yhteensä 855 kappaletta. Vuonna 2023 palautteiden määrä oli noin 1 300 ja vuonna 2024 niitä kertyi 730. Alkuvuodesta 2025 palautteita on saatu 133 kpl. Tarkastuslautakunnalle annetun tiedon mukaan palautteet on käsitelty Vekka Group Oy:n kanssa, ja niiden perusteella on sopimuksen puitteissa määrätty mahdollisia sanktioita.

Yhteenveto:

- + Liftin systemaattinen kehittäminen on tuottanut selkeitä tuloksia, mikä näkyy suoraan matkustajamäärien kasvuna. Vuonna 2024 joukkoliikenteessä tehtiin lähes kaksi miljoonaa matkaa, mikä on 13 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Kasvu osoittaa, että kehitystoimenpiteet, kuten reittien optimointi ja vuorotarjonnan lisääminen ovat onnistuneet ja lisänneet joukkoliikenteen vetovoimaa ja vastanneet aiempaa paremmin matkustajien odotuksiin ja tarpeisiin.
- + Kaupungin joukkoliikenteen ja perusopetuksen välinen yhteistyö vahvistaa laajemmin kaupungin sidosryhmäverkostoa ja toimii konkreettisenä välineenä strategisten tavoitteiden edistämisessä.
- Joukkoliikenne on olennainen osa yhteiskunnan perusrakenteita ja keskeinen jatkuvuuden turvaaja arjen toiminnoille. Tarkastuslautakunnalle toimitettujen selvitysten perusteella Kuntatekniikka ei ole arvioinut joukkoliikenteen riskejä siltä varalta, että liikennöitsijän taloudellinen tilanne heikkenisi siinä määrin, ettei yhtiö kykenisi jatkamaan toimintaansa. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan on kaupunkilaisten edun mukaista, että Kuntatekniikka varautuu tällaisiin mahdollisiin riskeihin ennakoivasti olemassa olevan riskienhallintasuunnitelman mukaisesti.
- Alkuvuonna 2025 joukkoliikenteen liikennöitsijän taloudellisesti heikko tilanne on ollut laajasti esillä mediassa. Julkisuudessa on tuotu esiin, että osittain taloudellisen tilanteen heikkeneminen on tullut yllätyksenä myös Kuntatekniikalle. Tarkastuslautakunta korostaa, että vaikka kirjoitukset kohdistuvat liikennöitsijään, niillä voi olla heijastusvaikutuksia myös Vaasan kaupungin julkisuuskuvaan ja ne voivat aiheuttaa haittaa kaupungin toiminnalle. Tämän vuoksi tarkastuslautakunta kysyy Kuntatekniikalta, miten liikennöitsijään liittyviä taloudellisia tunnuslukuja seurataan reaaliajassa – esimerkiksi välitilinpäätöstietojen perusteella.

6. Muut työohjelman 2024 mukaiset arviointikohteet

6.1 Vamia

Vamia tarjoaa ammatillista perus- ja oppisopimuskoulutusta, erilaisia täydentäviä koulutuksia sekä muita koulutuspalveluja suomen, ruotsin ja englannin kielellä sekä nuorille että aikuisille. Vamian organisaatio aloitti toimintansa vuoden 2017 alussa, kun Vaasan ammattiopisto, Vaasan aikuiskoulutuskeskus sekä Rannikkoseudun oppisopimustoimisto yhdistyivät yhdeksi oppilaitokseksi. Vamia on Vaasan kaupungin talousarviossa ylivuotisessa nettobudjetoinnissa oleva yksikkö, eli toiminnan kulut pyritään kattamaan valtionosuudella oppilaitoksen varsinaisen opetustoiminnan valtionosuusnormin mukaisten kustannusten osalta sekä maksullisen palvelutoiminnan osalta siitä saaduilla tuotoilla.

Kaupungin vuoden 2024 tilinpäätöksen mukaan Vamian nettoyksiköllä on kertynyt yli jäämää varsinaisen opetustoiminnan osalta 12,3 miljoonaa euroa. Oppilaitosten yhdistymisestä eli vuoden 2017 alusta lähtien kertynyt ylijäämä on kasvanut noin 2,8 miljoonalla eurolla. Vamian varsinaisen opetustoiminnan taloudellinen tulos oli ylijäämäinen vuosina 2018–2021. Vuonna 2022 talouden toteuma varsinaisen opetustoiminnan osalta on ollut noin 1,8 miljoonaa euroa alijäämäinen ja vuonna 2023 vastaava alijäämä oli noin 1,5 miljoonaa euroa. Vamian vuoden 2024 tulos oli ylijäämäinen 912 099 euroa. Vamian vuodelle 2024 hyväksytty talousarvioehdotus ylitti kaupunginhallituksen asettaman talousarviokehyksen toimintakatteen noin 1,3 miljoonalla eurolla. Toimintakate on kaupunginvaltuustoon nähden sitova tavoite, jota ei saa ylittää. Talousennusteen alijäämäisyyden takia Vamialla vietiin läpi yt-neuvottelut vuosien 2023–2024 vaihteessa, joiden aikana vuosittaiseksi sopeutustarpeeksi tarkentui lopulta noin 1,9 miljoonaa euroa. Esiselvitystä Vamian yhtiöittämisestä on käsitelty koulutuslautakunnassa marraskuussa 2023.

Vamian varsinaisen opetustoiminnan talouden kääntymiseen negatiiviseksi ovat asiakirjojen mukaan vaikuttaneet palkkakustannusten kohoaminen, hintatason sekä ostopalvelujen kustannusten nousu, maksutoman oppivelvollisuuden aiheuttamat lisäkulut, uuden ATM-hallin vuokrakustannukset sekä Vaasan kaupungin hallinnon vyörytyskustannusten nousu. Ammatillisen koulutuksen valtionosuus muodostuu perusrahoituksesta, joka kattaa oppivelvolliset sekä ilman

toisen asteen tutkintoa olevat opiskelijat, suoritusrahoituksesta, joka perustuu suoritettuihin tutkintoihin ja tutkinnon osiin, sekä vaikuttavuusrahoituksesta, joka lasketaan opiskelijoiden työllistymisen ja jatko-opiskelun perusteella. Vuoden 2026 alusta perusrahoituksen painoarvoa tullaan vähentämään 70 %:sta 50 %:n, ja suoritus- ja vaikuttavuusrahoituksen yhteenlaskettu painoarvo tulee olemaan 48 %, kun se ennen on ollut 27 %.

Ohjaava ministeriö pyrkii uudistuksella kasvattamaan suoritusten määrää sekä lisäämään työllistymistä sekä jatko-opiskelua. Opetus- ja kulttuuriministeriön Vamialle vuodeksi 2025 vahvistama valtionosuusrahoitus oli hieman ennakoitua parempi, noin 26,9 miljoonaa euroa. Vamian vuoden 2025 talousarvion käyttösuunnitelma on laadittu tasapainoon valtionosuusrahoitukseen nähden, jolloin toimintakatteen ennakoidaan olevan 26,5 miljoonaa euroa. Vamian nettoyksikön tulee kattaa valtionosuudella toimintakatteen jälkeen myös koneiden ja kaluston poistot, jotka ovat viimeisinä vuosina olleet keskimäärin noin 450 000 euroa.

Vamian strategia vuosille 2024–2026 hyväksyttiin maaliskuussa 2024. Strategian visioksi on määritelty se, että kaikki Vamian opiskelijat työllistyvät. Valmistuneiden opiskelijoiden työllistymisaste on ollut verrattain hyvä; Vamian talousarviotavoitteissa on vuodesta 2018 lähtien asetettu opiskelijoiden työllistymistavoitteeksi 75 %, ja vuonna 2023 tavoite saavutettiin (toteuma 76,6 %). Aikaisempina vuosina tavoitteen toteutumisessa on ollut jonkin verran vaihtelua. Vuoden 2024 ta-

lousarviossa ei ollut asetettu opiskelijoiden työllistymistavoitetta, vaan työllisyysastetta verrattiin valtakunnalliseen tasoon. Vuoden 2024 tilinpäätöstietojen mukaan työllistymistavoitteen toteutuma oli 79,4 % (valtakunnallinen taso 70 %). Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan Vamialla pyritään varmistamaan opiskelijoille työelämään siirtymisen edellyttämä osaamistaso tarvittaessa opiskeluaikaa pidentämällä, koska ”sormien läpi katsominen” kostautuu myöhemmin. Valmistuneiden opiskelijoiden sijoittumista Vaasan seudulle heikentää osittain se, että pääkaupunkiseudun työllisyysmahdollisuudet ovat paremmat. Englanninkielisistä koulutusohjelmista valmistuneiden on kuitenkin havaittu jäävän Vaasan alueelle.

Koulutustarjonnan lähtökohtana olevaa alueellisen työelämän tilannetta pyritään ennakoimaan tietolähteisiin perustuen. Tällä perusteella joistakin koulutuslinjoista on myös päätetty luopua. Vamia tuottaa oppisopimuksella alueen yritysten tarpeisiin räätälöityä koulutusta, jolloin myös ohjaavat opettajat saavat tietoa paikallisten yritysten tarpeista. GigaVaasa-hankkeeseen on varauduttu vuodesta 2017 lähtien luomalla sapluuna, jonka perusteella on mahdollista tarjota osaamiskortteihin perustuvaa täsmäkoulutusta akkuteollisuuden arvoketjun eri vaiheisiin. Yksittäistä akkualan koulutusohjelmaa ei kuitenkaan ole suunnitteilla. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan akkuteollisuuden investointien edellyttämiin osaamistarpeisiin on varauduttu etukäteen, ja alan toimijoilta on myös saatu valmistautumisesta myönteistä palautetta.

Vamian oppilaitosorganisaatio on vakiintunut nykyiseen muotoonsa vuoden 2017 alussa tapahtuneen kolmen organisaation yhdistämisen seurauksena. Organisaatiouudistuksessa yhdistettiin nuorille ja aikuisille tarkoitettua koulutusta tarjonneet oppilaitokset sekä oppisopimustoimisto. Tarkastuslautakunnan saaman tilannekuvan mukaan oppilaitoksessa on irrottauduttu ”nuoret vastaan aikuiset” -jaottelusta, ja yhteishaun kautta aloittavien nuorten ryhmien sekä aikuisryhmien lisäksi koulutusaloilla opiskelee jatkuvaan sisäänottoon perustuvia sekaryhmiä, jotka vastaavat työelämän todellisuutta eri ikäryhmien sekoittumisesta. Koulutusryhmiä muodostetaan sen mukaan, millainen toteutustapa nähdään tarkoituksenmukaisimpana.

Tarkastuslautakunnan saaman itsearvioinnin mukaan Vamian organisaation muodos-

tumiseen johtaneen yhdistymisprosessin voidaan katsoa onnistuneen. Vamialle on muodostunut yhtenäinen toimintakulttuuri, jossa voi olla havaittavissa jälkiä edellisten oppilaitosten toimintakulttuureista, mutta niiden ei koeta olevan arkea häiritseviä. Onnistuneen muutoksen avaimeksi on koettu se, että muutoksen toteutus oli avointa ja läpinäkyvää. Vuonna 2015 tehdyn yhdistämispäätöksen jälkeen muutosta valmisteltiin työryhmissä koko seuraava vuosi, ja esimerkiksi työryhmien muistiot olivat avoimesti näkyvillä. Muutostyötä pyrittiin toteuttamaan pitkäjänteisesti ja henkilöstöä osallistaen. Oppilaitosten yhdistymisprosessin voidaan katsoa tapahtuneen myös ennakoivasti säästönäkökohdat huomioiden. Kolmeen erilliseen oppilaitokseen verrattuna Vamian nykyinen organisaatiomalli on kevyempi.

Oppilaiden hyvinvointiin liittyvät aiheet ovat yksi kolmen viikon välein kokoontuvassa johtoryhmässä käsiteltävistä aihepiireistä. Tehostettu poissaoloihin puuttuminen on osaltaan voinut johtaa siihen, että myös koulutuksen keskeyttämisiä on tullut aiempaa enemmän. Tämä näkyi Vamian toiminnalle asetetun keskeyttämismittarin ylittymisenä vuosien 2022 ja 2023 tilinpäätöksissä. Kaupungin Talousarviossa vuodelle 2024 on Vamialle asetettu yhdeksi strategiseksi tavoitteeksi keskeyttämisen vähentäminen, ja mittarina toimii keskeyttämisprosentti. Keskeyttämisprosentin lukua ei kuitenkaan ole ilmoitettu kaupungin tilinpäätöksessä 2024. Pidennetyn oppivelvollisuuden myötä oppivelvollinen ei voi enää varsinaisesti keskeyttää opintojaan, vaan siirtyä kunnan vastuulle, joka lähettää opiskelijan takaisin ammattioppilaitokseen. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan oppilaiden keskeisin ongelma ovat mielenterveyden ongelmat; päihteidenkäyttöä esiintyy jonkin verran, mutta se ei ole suurin ongelma. Peruskouluun verrattuna ammattiopetus eroaa siten, että sitä ei voida tarjota kotiopetuksena tai sairaalakoulun puitteissa.

Tarkastuslautakunnan tietoon on tullut, että Vamian taloussuunnitteluprosessissa on Vaasan kaupungin talousohjaukseen liittyen esiintynyt haasteita, jotka ovat vaikeuttaneet talouden suunnittelua liikkumavaraltaan lähtökohtaisesti tiukan budjettiraamin sisällä. Vamialle kohdistetut konsernihallinnon vyörytyskustannukset, eli myös Vamian käytössä olevien keskitettyjen tukipalvelujen kustannukset, ovat toteutuneet tilinpäätöksessä eri suuruusina kuin talousarviossa. Vuoden 2022 tilinpäätöksessä vyörytyskustannukset olivat

noin 63 000 euroa suuremmat kuin talousarviossa, mutta vuonna 2023 talousarvion ja toteuman ero oli jo 300 000 euroa. Tämän lisäksi talousarviossa ennakoitu vyörytyskustannusten taso on muutamassa vuodessa kaksinkertaistunut, ollen vuonna 2022 hie-
man yli 500 000 euroa, mutta vuoden 2025 talousarviossa 1 025 000 euroa.

Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan konsernihallinnon Vamialle kohdis-
tamien nettokustannusten kasvun taustalla ovat ensisijaisesti organisaatiomuutokset,

muun muassa se, että sosiaali- ja terveystoi-
men ja pelastuslaitoksen siirryttyä hyvinvoin-
tialueelle kustannusten jakajia on aiempaa
vähemmän. Talousarvion laadintavaiheessa
kaikkia vaikutuksia nettokustannusten kas-
vuun ei vielä pystytty ennakoimaan. Konser-
nihallinnon vyörytyskustannukset sisältävät
muun muassa palkanlaskennan, henkilöstö-
palvelut ja talouspalvelut, joita myös Vamia
käyttää. Vyörytyskustannuksiin eivät sisälly
Vamian tulosalueella suoraan työskentelevän
tukipalveluhenkilöstön, kuten sihteerien ja
talousasiantuntijoiden, kustannukset.

Yhteenveto:

- Vamialla on pyritty panostamaan opiskelijoiden valmiuksiin siirtyä työmarkkinoille, ja keskimäärin koulutusohjelmista työllistytään hyvin. Tilinpäätökseen vuodesta 2018 lähtien sisältynyt tavoite 75 prosentin työllistymisestä saavutettiin vuonna 2023, jolloin mittarin toteumaksi raportoitiin 76,6 %. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2022 ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden työllisyys vuoden kuluttua valmistumisesta oli 70 %.
- Vuonna 2015 alkanut kolmen oppilaitoksen yhdistämisprosessi on viety loppuun ja nykyinen organisaatio on myös taloudellisesta näkökulmasta aiempaa kevyempi. Tarkastuslautakunnan saaman itsearviointin mukaan organisaatiomuutoksen lopputulos on ollut onnistunut.
- Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan hyvinvointialueen järjestämien opiskelijahuollon palveluiden koetaan toimivan hyvin. Palvelut toteutetaan pääasiassa lähi-palveluna Vamian tiloissa. Huolta herättävät kuitenkin ei-koulukuntoiset nuoret, joiden määrä on laajennetun oppivelvollisuuden myötä kasvanut, ja jotka kunnan vastuulle kuuluessaan palautuvat lopulta takaisin oppilaitokseen. Tällä hetkellä ei-koulukuntoi-sille oppilaille ei ole olemassa riittäviä palveluja tai hoitoa, eivätkä ammattiopetuksen työskentelytavat enää jousta samalla tavoin kuin peruskoulussa. Ongelmien on todettu ilmenevän esimerkiksi oppilaiden vetäytyvänä käytöksenä. Häiriköivät nuoret puoles-taan voisivat hyötyä ns. pajamuotoisesta opetuksesta.
- Ammatillisen koulutuksen saama rahoitus riippuu suuresti valtiollisen tason päätöksi-sistä. Vamialla on totuttu seuraamaan tulossa olevia muutoksia sekä reagoimaan nopeas-ti ja joustavasti. Ammattiopetuksen valtionosuuksiin on tällä hetkellä odotettavissa muutoksia, jotka vähentävät perusrahoituksen kerrointa sekä kasvattavat työllistymis- ja jatko-opintomittareiden painoarvoa. Toisaalta myös rahoituksen kokonaistasoon on odotettavissa leikkauksia.
- TE-uudistuksen lopullisia vaikutuksia Vamian toimintaan on vaikea arvioida. Esimerkiksi TE-palveluiden ostaman koulutuksen määrä oli vähentynyt jo ennen uudistuksen astu-mista voimaan. Oppisopimusta on todennäköisesti hyödynnettävä työllisyyspalvelu-uu-distuksen myötä aiempaa enemmän.
- Vaasan kaupungin talousohjausprosessissa Vamialle kohdistetut konsernihallinnon vyörytyskustannukset ovat tuoneet ennakoimattomuutta talousarvion toteutumiseen. Kohdistettujen kustannusten lopullinen summa ei ole selvinnyt riittävän aikaisin vuo-sittaisen talousohjausprosessin aikana. Muita Vamian talouteen heikentävästi vaikutta-neita tekijöitä ovat olleet esimerkiksi yleisen kustannustason nousu sekä henkilöstön sopimusten mukaiset palkkaratkaisut. Vamian nettotilinpäätös oli vuosina 2022 ja 2023 alijäämäinen, ja irtisanomisiin johtaneet YT-neuvottelut käytiin vuodenvaihteessa 2023-2024.

6.2 ICT ja tekoäly Vaasan kaupungilla

Vaasan kaupungin ICT-palveluiden johtamisesta ja koordinoinnista vastaa konsernihallinnon alainen Digitalisaatio ja innovaatiot -yksikkö. Yksikössä on seitsemän työntekijää, joista yksi on loppuvuonna 2024 ollut delegoituna TE-uudistuksen valmisteluun. Käytännössä kaupungin tarvitsemat ICT-palvelut tuotetaan Kuntien Tiera -yhtiön osakkuusomistuksen kautta sekä yhteistyössä muiden palveluntuottajien kanssa. Vuoden 2022 alussa toteutunutta ICT palveluiden siirtoa Kuntien Tieralle edelsi vuonna 2018 tehty palveluiden väliaikainen siirto osakkuusyhtiö MicoBotnian vastuulle.

Digitalisaatio ja innovaatiot -yksikön tehtäviin kuuluvat palveluiden tuottamisesta vastaamisen ohella kaupunkitasoinen ICT:tä ja digitalisaatiota koskeva strategiasuunnittelu, kaupungin palveluiden digitalisaation ohjaus sekä innovaatio- ja kokeilutoiminnan

edistäminen. Yksikkö vastaa kaupungin ja konserniyhtiöiden ICT-palveluiden kokonaisuutena elinkaarenhallinnasta, kaupungin tietoturvapalveluista ja niiden kehittämisestä sekä kaupungin alueellisen tietoverkon elinkaarenhallinnasta. Yksikkö tekee

tiivistä yhteistyötä kaupungin tulosalueiden kanssa palvelutuotannon tarpeita vastaavien digitaalisten ratkaisujen hankkimiseksi.

Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan Digitalisaatio ja innovaatiot -yksikön toiminnassa on nostettu etusijalle kokonaiskuvan ylläpitäminen sekä kaupungin palveluiden toimivuuden takaaminen. Erityisesti IT-infrastruktuurin modernisointiin on panostettu uudistamalla kaupungin palvelinympäristö täysin, ja tarkastuslautakunnan saaman itsearviointin mukaan kaupungin ICT-palveluiden perusinfrastruktuuri on nyt saatu kuntoon. Perusasioihin panostamisen kautta on pyritty mahdollistamaan muun muassa kouluille vakaat tietoliikenneyhteydet. Esimerkiksi konesaleja koskevien uudistusten myötä käytössä olevaa kapasiteettia on myös pystytty tehostamaan.

Kyberturvallisuuden osalta Vaasan kaupungin tilanne ei tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan ole muihin kuntiin verrattuna poikkeuksellinen. Kyberhyökkäyksen mahdollisuus on huomioitu konsernihallinnon alaisena tilinpäätösraportoinnin riskinä vuodesta 2023 lähtien. Tietoturvaan liittyvä haaste on se, että palveluiden perustuottajien haavoittuvuudet ovat maailmanlaajuinen ongelma, jolloin palveluntuottajien toiminnassa ilmeneviä heikkouksia on mahdollista hyväksikäyttää välittömästi. Ostopalveluiden kohdalla esille nousevat mahdolliset toimitajaketjussa ilmenevät haavoittuvuudet. Vaasan kaupunki on tietoturva-asioissa verkostoitunut suurempien kaupunkien kanssa, ja tarkastuslautakunnan saaman arvion mukaan Vaasan varautuminen kyberturvallisuushkiin on muihin kaupunkeihin vertailtuna hyvällä tasolla.

Kaupungin tietoturvaan on tehty parannuksia muun muassa kiristämällä roskapostin asetuksia sekä kaksivaiheisen tunnistautumisen porrastetulla käyttöönotolla. Kaupungin työntekijöihin kohdistuu salasanojen kalasteluyrityksiä, ja henkilöstön tietoturvaosaimista on testattu simulaatioharjoituksella. Vaasan kaupungin tietosuojapolitiikka, tietosuoaohje sekä kaupungin tiedonhallinnan ja arkistotoimen ohje on hyväksytty kaupunginhallituksessa 17.3.2025. Kaupungin työntekijöille on lisäksi julkaistu digitaalisen tiedon käsittelyohje helmikuussa 2024. Digitalisaatio ja innovaatiot -palvelualueella sekä Hallinto ja asiointi -palvelualueella on yhteinen tiedonhallinnan johtoryhmä, ja vuonna 2022

aloittanut tietosuojavastaava toimii Hallinto ja asiointi -palvelualueen alaisuudessa.

Kaupungin työntekijöitä on vuoden 2024 kevätkesällä kehoitettu intranet-tiedotteilla sekä henkilöstöinfon yhteydessä siivoamaan vanhentuneeksi tunnistamansa digitaalinen tieto esimerkiksi sähköpostista ja verkkolevyiltä. Digitaalisen tiedon käsittelyohjetta esiteltiin samassa yhteydessä kesäkuun henkilöstöinfossa. Tiedostojen siivoamista koskeva viestintä kohdistettiin suoraan työntekijätasolle, ja siinä ohjeistettiin muun muassa arvioimaan hallussa olevan tiedon tarpeellisuutta kaupungin tiedonohjaussuunnitelman sekä lainsäädännön nojalla. Tarkastuslautakunta kysyy, millä tavoin tiedonsiivouskampanjasta tai digitaalisen tiedon käsittelyohjeesta on kohdennettu viestintää erityisesti esihenkilöille, tai valmisteltu materiaalia, jonka avulla he voivat ohjeistaa alaisiaan. Esimerkiksi kaupungin henkilöstöinfo ei tavoita läheskään kaikkia työntekijöitä, vaikka esihenkilöiden voikin olettaa sitä seuraavan.

Tietosuojan kokonaisvaltaisen turvaamisen osalta tarkastuslautakunnan saamissa selvityksissä on noussut esille se tosiasia, että henkilöstön tietotekniikkaan liittyvä käyttäjäkokemus vaihtelee, koska it-asiat eivät kaikille ole työn keskeistä sisältöä. Tarve henkilöstön koulutukselle on näin ollen tunnistettu. Tarkastuslautakunnan ymmärryksen mukaan varsinaista ICT-yksikön järjestämää koulutusta on suunnattu etenkin erilaisten ohjelmistojen pääkäyttäjille. Kaupungin työntekijöille on järjestetty tietoturvakoulutuksia esimerkiksi työpaikkakokouksen yhteydessä tai muutoin toimialan sisäisinä tilaisuuksina, mutta esimerkiksi kaikki kaupungin työntekijät järjestelmällisesti kattavaa tietoturvalisuuden koulutuspakettia ei ole käytössä. Työntekijöiden on ollut mahdollista suorittaa itsenäisesti digitalisaatioon ja tekoälyyn liittyviä koulutuksia Eduhouse-verkkoalustalla.

Vaasan kaupungin varsinaiset tietohallinnan palvelut siirrettiin vuonna 2018 sote- ja maakuntauudistusta ennakoiden osakkuusyhtiö MicoBotnian järjestäviksi. Kaupungin tietojärjestelmien mukaan ulkoistus vähensi tietohallinnossa työskentelevien määrää välittömästi 31:llä, ja sittemmin kaupungin omien työntekijöiden määrä on vielä laskenut 14:sta seitsemään. Vuonna 2020 tietohallinnon palvelut päätettiin edelleen siirtää Kuntien Tiera Oy:n tuottamaksi kokonaispalveluksi. Hankinnalla tavoiteltiin toimintavar-

muuden lisäämistä sekä palveluiden laadun ja laajuuden kasvua. Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan ICT-palveluiden järjestäminen Tieran kautta on parantanut esimerkiksi tietosuoja-asioihin sekä it-infrastruktuuriin liittyvään valtakunnalliseen osaamiseen käsiksi pääsemistä. Tarkastuslautakunnan saaman arvion mukaan kaikkiin tietosuoja-asioihin reagoiminen pelkästään kaupungin omalla organisaatiolla olisi voinut olla haastavaa. Vuoden 2022 alussa toteutuneen palveluiden lopullisen siirron jälkeisen tilanteen kuvataan olevan vakaa sekä palveluihin liittyvien prosessien ammattimaisia.

Kaupunginhallituksen yleisjaoston 7.3.2019 tekemän päätöksen mukaan Vaasan kaupungin DigiVisio on hyväksytty kehitystyön pohjaksi vuosille 2019–2025. Vision tavoitteena ovat laadukkaat, turvalliset ja saavutettavat digipalvelut ja se kattaa kaupungin johdon ja työntekijöiden lisäksi myös kuntalaiset. Visiossa korostetaan digitalisaatiota palveluiden johtamisena ja suunnitteluna pelkän teknologian käyttöönoton sijaan. Vision hyväksymisen jälkeisenä aikomuksena on ollut toimintasuunnitelman työstäminen yhteistyössä kaupungin tulosalueiden kanssa. Kaupungin tietojärjestelmien perusteella DigiVision toteuttamisesta ei kuitenkaan ole raportoitu sen voimassaolokauden aikana, lukuun ottamatta yksittäisiä mainintoja konsernihallinnon tilinpäätösraportoinnin yhteydessä. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan visiosta on toteutettu etenkin palveluiden toimintavarmuutta sekä teknistä laatua koskevia tavoitteita. Vastavasti sähköistä asiointia sekä verkostomaisia sosiaalisia ratkaisuja koskevien tavoitteiden toteutuminen näyttää tarkastelun perusteella jääneen vähäisemmäksi.

Arviointihetkellä meneillään on kaupungin sisäistä sähköistä asiointia koskeva kehitysprojekti. Lisäksi työtapojen tehostaminen on huomioitu kartoittamalla rutiininomaisia työvaiheita ”Ilmianna pakkopulla!” -kampanjassa, joka palkittiin KT-työnantajien kehitys-

tekokampanjassa. Kaupungin vuoden 2024 tilinpäätöksessä raportoitujen tietojen perusteella sähköisen asioinnin osuus rakennusvalvonnan tulosalueella on ollut 89 prosenttia. Lisäksi jätelautakunnalla on ollut sähköisten prosessien kehittämistä sekä sähköisten hakemusten määrän lisäämistä koskeva talousarviotavoite. Kuitenkin jätelautakunnan osalta sähköisesti jätettyjen hakemusten osuus on vuosittain vaihdellut voimakkaasti, vähentyen vuonna 2023 taas huomattavasti edelliseen vuoteen nähden. Vuonna 2024 on kuitenkin havaittavissa kasvua verrattuna vuoteen 2023. Tarkastuslautakunta toteaa, että erityisesti DigiVisiossa monin tavoin esille tuotu sähköisten palveluiden kehittäminen kuntalaisten näkökulmasta näyttää jääneen tavoitteisiin verrattuna toteutumatta.

Vaasan kaupungilla on tarkoitus pilotoida tekoälyn käyttöä vuoden 2024 lopulla kaupunkiympäristön toimialalla sekä viestintään ja HR:n liittyvissä tehtävissä. Tekoälyn hyödyntämistä koskevia toiveita ovat olleet muun muassa sen käyttö palautteisiin vastaamisessa sekä tietäntyyppisten tekstiluonnosten muodostamisessa. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan tekoälyn käyttö kaupungin työtehtävissä nähdään mahdollisuutena siinä missä minkä tahansa muunkin soveltuvan ohjelmiston käyttö. Toisaalta tuotantokäyttöön tuleviin prosesseihin kohdistuu paljon vaatimuksia, koska virheiden hallinta automaatioissa on vaikeaa. Näin ollen ei ole selvää, missä määrin kaupungin tehtäviä pystyttäisiin suoranaisesti automatisoimaan tekoälyn myötä. Vaasan kaupunki on julkaissut intranetissä henkilöstölle tekoälyohjeen, jossa tuodaan esiin esimerkiksi tekoälyn käytön tietoturvasuunnitelma.

Yhteenveto:

- Vaasan kaupungin ICT-palveluissa huomiota on viime vuosina kiinnitetty erityisesti it-infrastruktuurin modernisointiin sekä toimivien tietoliikenneyhteyksien varmistamiseen. Laitteistojen ja ratkaisujen uusiminen on tarkoittanut myös sopimusten uusintaa. Tarkastuslautakunnalle arvioidaan, että kaupungin it-infrastruktuurin pohja on nyt kunnossa.
- Tietoturva-asioissa Vaasan kaupungilla on verkostoiduttu muiden kaupunkien kanssa sekä pyritty hyödyntämään sitä kautta saatavaa tietoa. Kyberhyökkäyksen mahdollisuus on huomioitu strategisella tasolla. Kaupungin vanhentunutta tietoturvaohjeistusta on vuosien 2023–2024 aikana päivitetty. Tarkastuslautakunta kysyy, miten Vaasan kaupunki on toteuttanut NIS2-direktiivin täytäntöönpanon ja miten sen määräykset on huomioitu toiminnassa.
- Kaupungin varsinaiset ICT-palvelut on ulkoistettu Kuntien Tieralle sekä muille palveluntuottajille. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan osaaminen ei ole ulkoistuksessa hävinnyt, vaan päin vastoin on pystytty hyödyntämään esimerkiksi valtakunnallista tietoturva- ja infrastruktuuriosaamista. Toisaalta tarkastuslautakunta toteaa, ettei ulkoistuksen kaikkia vaikutuksia, esimerkiksi toimialoilla koettua käyttäjäkokemusta häiriöiden ja palvelupyyntöjen ratkaisemisessa, pystytä saatujen tietojen perusteella arvioimaan.
- Vaasan kaupungilla on käytössä paljon ulkoistettuja palveluita, minkä vuoksi tilaajan on tärkeää varmistaa tietoturvaan ja kyberturvallisuuteen liittyvien velvoitteiden toteutuminen. Saako kaupunki vahvistuksen siitä, että tietoturva- ja kyberturvallisuusasiat on asianmukaisesti huomioitu toimitusketjun kaikissa vaiheissa?
- ICT-palveluiden ulkoistus on vähentänyt merkittävästi kaupungin omien työntekijöiden määrää tietohallinnon palvelualueella. Nykyisellään Digitalisaatio ja Innovaatiot -yksikkö vastaa palveluiden kokonaisuudesta sekä strategisen tason suunnittelusta. Tarkastuslautakunnan näkökulmasta on epäselvää, pystytäänkö vähäisemmällä henkilöstöllä esimerkiksi toteuttaman vuosien 2019–2025 digitalisaatiovisiossa tavoiteltua palveluiden merkittävää kehittämistä asiakasrajapinnassa.
- Kaupungin sisäinen johtaminen tietosuoja-asioissa ei ole selkeää. Digitalisaatio ja innovaatiot yksikkö sekä Hallinto ja asiointi -yksikkö vastaavat yhdessä tiedonhallinnan johtoryhmästä, mutta varsinaisesti vastuu tietosuojan osalta on Hallinto ja asiointi -palvelualueella. Tarkastuslautakunnan näkökulmasta se, kuinka uudet tietosuoja koskevat ohjeistukset on hyväksytty ja miten niitä on tarkoitus toteuttaa, vaikuttaa epäselvältä. Esimerkiksi Helsingin kaupungin tietomurron jälkeen toteutettu tiedonsiivouskampanja kohdistui työntekijätasolle, vaikka kaikki kaupungin työntekijät eivät välttämättä seuraakaan henkilöstöinfoja tai lue aktiivisesti intranetin uutisia. Tarkastuslautakunta edellyttää tietosuoja-asoiden johtamisessa selkeää vastuiden kohdentamista sekä esihenkilöiden kouluttamista. Kaikkien kaupungin työntekijöiden tulee saada riittävä ohjeistus tietosuoja-asioissa.
- Vuosille 2019–2025 hyväksyttyä digitalisaatiostrategiaa on ollut tarkoitus käyttää kuntalaisille ja kaupungin työntekijöille suunnattujen digitalisaatiouudistusten pohjana. Tarkastuslautakunta toteaa, että digitalisaatiostrategian toimeenpano tai siitä raportointi vaikuttaa sellaisenaan jääneen melko vähäiseksi. Strategia hahmotti digitalisaatiota etenkin johtamisen ja palveluiden näkökulmasta, kun taas kaupungin ICT-johtamisessa on viime vuosina korostunut it-infrastruktuurin parantaminen. Digitalisaatiovision mukaisia pilotteja on toteutettu kaupungin sisäisesti, mutta henkilöstöresurssi niiden toteuttamisessa on vähäinen. Tarkastuslautakunta toteaa, että digitalisaatiovisioon sisältyvä tavoitteiden kirjo sekä kaupungin mahdollisuudet sen toteuttamiseksi nykyisen organisaation puitteissa eivät vaikuta olevan linjassa keskenään.

6.3 Vaasan kaupungin Talotoimi-liikelaitos

Vaasan Talotoimi -liikelaitos tuottaa toimitiloja sekä niihin liittyviä palveluja kaupungin hallinnonaloille. Vuonna 2018 tehdyssä tukipalvelu-uudistuksesta Talotoimen organisaatiosta lohkaistiin noin 60 henkilöä inhouse-yhtiö TeeSe Botniaan. Vuonna 2024 Talotoimen toteutuneiden henkilötyövuosien määrä oli 19,6. Talotoimen organisaatio koostuu Kiinteistöhallinto ja kehitys -yksiköstä, Rakennuttaminen-yksiköstä sekä Ylläpito-yksiköstä. Tarkastuslautakunta on aikaisemmin käsitellyt Talotoimeen liittyviä asioita, kuten sisäilmaprosessia sekä kiinteistöjen korjausvelkaa, vuosien 2011, 2015 sekä 2016 arviointikertomuksissa.

Talotoimen vastuulla on kaupungin omistuksessa olevista tiloista huolehtiminen. Kiinteistöomaisuuden arvon säilyttäminen on osa kaupungin omaisuuden ylläpitoa, ja toisaalta myös tyhjillään olevista tiloista täytyy huolehtia. Tarkastuslautakunnalle kerrotun mukaisesti osa kiinteistöomaisuudesta huolehtimista on myös tarkoitukseensa sopimattomien tai käyttöikänsä päässä olevien rakennusten purkaminen sekä uusien rakentaminen tilalle. Toisaalta jotkin hankkeet, esimerkiksi Palosaaren koulun kunnostaminen päiväkodiksi, voidaan katsoa perustelluiksi kulttuurisista, vaikka vanhan korjaaminen olisi hieman uuden rakentamista kalliimpaa. Myös tyhjien tilojen omistamisesta koituu

kaupungille kustannuksia, mikä on keskeistä kaupungin omistamien ja hyvinvointialueen käytöstä pois jäävien sote-kiinteistöjen tulevaisuuden kannalta.

Talotoimen tulorahoitus koostuu suurimmaksi osaksi kaupungin yksiköiltä perittävistä sisäisistä vuokrista. Vuonna 2024 Talotoimella oli kaikkiaan 49,1 miljoonaa euroa toimintatuottoja, josta noin 38,8 miljoonaa oli kaupungin yksiköiden Talotoimelle maksamia sisäisiä vuokria. Sisäisten vuokrien määrä on vuodesta 2021 vuoteen 2024 laskenut noin 14 %, kun taas ulkoisten vuokratuottojen summa on noin nelinkertaistunut. Muutos kuvastaa sote-toimialan siirtymistä hyvinvointi-

alueelle. Talotoimen pitäisi tulo-rahoinnalla pystyä kattamaan peruskorjausinvestoinnit, vaikka peruskorjauksien rahoitus Vaasassa meneekin vielä kaupungin talousarvion kautta. Sisäisten vuokrien sisältämästä pääoma-vuokrasta (7 % rakennuksen nykyarvosta) tulisi riittää rahoitusta peruskorjausinvestointeihin. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan kaupungin sisäinen vuokrataso on edelleen vuoden 2015 tasolla, eli sisäisiä vuokria ei ole korotettu tai korjattu indeksillä. Tilanne on käytännössä johtanut siihen, että sisäisten vuokrien tuotolla pystytään tekemään aiempaa vähemmän peruskorjauksia.

Talousarvion mukaan peruskorjausinvestointien tulisi olla vuodessa keskimäärin 14 miljoonaa euroa, jotta rakennusten kunto säilyisi hyvällä tasolla. Yleisenä rakennuskannan kulumisena pidetään 1,75 % vuodessa, joka Vaasan kaupungin tapauksessa tarkoittaa 15 miljoonaa euroa. Vaasassa peruskorjausinvestointeja ei kateta suoraan Talotoimen tulo-rahoinnalla, vaan viime vuosina kaupungin talousarvioon on sisällytetty 7,5 miljoonan euron rahoitus rakennusten peruskorjaukseen. Lisäksi Talotoimen investointeihin sisältyy erillisiä määrärahoja erillishankkeina toteutettaviin peruskorjauksiin. Teknisten liikelaitosten johtokunta hyväksyy vuosittain Talotoimen peruskorjausohjelman, jonka jälkeen toteutettavat peruskorjaukset valitaan listalta niiden prioriteetin perusteella. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan edellä kuvattu menettely koetaan toimivaksi, koska eri foorumeilla tapahtuva rahanjaon käsittely kohdentaa resursseja oikein.

Vuosien 2020–2021 kaupunkistrategia sisälsi tavoitteen järkevästä ja tehokkaasta omaisuus-hallinnasta, mittareinaan tilamäärän muutos sekä korjausvelan määrä. Vuosien 2022–2025 strategiassa vastaavaa tavoitetta ei ole, mutta vapautuneet tilat sekä korjausvelan määrä ovat edelleen Talotoimen talousarviossa asetettuja tavoitteita. Vuoden 2021 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta totesi kaupungin omistuksessa olevan tilamäärän vähentyneen, mutta piti noin yhden prosentin vuotuista muutosvauhtia tavoitteen aktiivisen johtamisen näkökulmasta vähäisenä. Talotoimen tilinpäätösten mukaan vuosien 2021 ja 2024 välillä kaupungin omistamien tilojen huoneala on edelleen vähentynyt reilun prosentin vuosivauhtia, yhteensä noin 14 000 neliometriä (-4,1 %). Kaupungin ulkoa vuokraamien tilojen huoneala väheni

noin 2 500 neliometriä (-12,2 %), mutta luvussa oli myös kasvua vuodelle 2024 leasing-rahoituksella toteutetun Teeriniemen uuden päiväkodin tilojen myötä.

Kaupungin hallinnoimien tilojen käyttöön hyvinvointialueuudistus vaikutti siten, että kaupungin omassa käytössä olevien tilojen ala väheni vuosien 2021 ja 2024 välillä noin 56 000 neliometrillä (-17,3 %), samalla kun ulos vuokrattujen tilojen ala vastaavasti kasvoi noin 32 000 neliometrillä (+167,8 %). Muiden tilojen, eli vapaiden, ei-vuokrattavien sekä peruskorjauksessa olevien, huoneala kasvoi noin 7 450 neliometriä (+27,7 %). Luvuissa näkyy hyvinvointialueen tulo vuokralaiseksi kaupungin omistamiin kiinteistöihin sekä toisaalta sote-käytöstä poistuvien kiinteistöjen tyhjeneminen. Prosenttiosuuksina edellä mainitut muutokset näkyvät siten, että vuonna 2021 kaikista kaupungin hallinnoimista tiloista ulosvuokrattuna oli 5 % ja muita tiloja oli 7 %, kun vuonna 2024 hallinnassa olleesta tilakannasta 14,4 % oli ulosvuokrattu ja 9,8 % lukeutui muihin tiloihin. Vuoden 2025 jälkeen kuntien omistuksessa olevat, hyvinvointialueiden vuokraamat sote- ja pelastustoimen kiinteistöt on yhtiöitettävä, koska kuntien katsotaan toimivan kiinteistöjen vuokranantajana kilpailluilla markkinoilla.

Pohjanmaan hyvinvointialueen hallitus on 17.6.2024 päättänyt, että alue ei käytä vuokrasopimusten jatkamisen optiovuotta vuodelle 2026, vaan sopimukset neuvotellaan uudelleen vuoden 2025 aikana. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan hyvinvointialueen kanssa käytävien neuvottelujen kohteena olevien kiinteistöjen kokonaisala on noin 31 000 neliometriä, tasearvo noin 8,8 miljoonaa euroa ja tyhjiillään ollessaan niiden vuosittaiset hoitokustannukset olisivat noin 1,3 miljoonaa euroa. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan sekä hyvinvointialueen että kaupungin omasta käytöstä poistuvien kiinteistöjen kohdalla puhutaan kaikkiaan noin 22,3 miljoonan euron tasearvosta. Tarkastuslautakunnalle kerrotun mukaan tyhjilleen jäävät kiinteistöt ovat vakava ongelma, jonka vaikutukset tuntuvat kokonaisuudessaan parin vuoden kuluttua. Tyhjien tilojen ylläpidosta aiheutuu kaupungille kustannuksia, joka on pois jostakin muusta. Kaupungin vuoden 2024 tilinpäätöksessä kirjattiin noin 7,5 miljoonaa euroa arvonalentumisia, joista tilinpäätöstietojen mukaan sote-kiinteistöjen osuus oli 4,7 miljoonaa euroa.

Vaasan kaupunki selvitti sote-käytössä olleiden tilojen myyntiä loppuvuodesta 2022 alkaen yhteistyössä konsulttiyhtiön kanssa. Asian valtuustokäsittelyssä keskustelua herätti ammattioppilaitos Vamian tilojen liittäminen osaksi myyntiportfolioa sekä se, että valtuuston sijaan kaupunginhallituksella olisi toimivalta tehdä myyntipäätös. Valtuusto palautti 23.10.2023 kiinteistövarallisuuden myynnin perusteet uuteen valmisteluun. Kiinteistömyyntejä ei ole toistaiseksi toteutunut ja myynnin valmistelu on pysähtyksissä, koska entiset sote-kiinteistöt vastaavat huonosti sijoittajien odotuksiin vakaasta kassavirrasta, eikä kiinteistöjen kehittämistä koeta sijoittajien puolelta mielekkääksi. Ei-houkuttelevien kiinteistökohteiden myynti edellyttäisi sijoittajia kiinnostavien kohteiden, kuten ammattiopiston, jossa kaupungin ennakoidaan olevan pitkäaikainen vuokralainen, liittämisen osaksi kauppaa. Toinen mahdollisesti ostajia kiinnostava kohde voivat olla purettavien rakennusten tontit. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan kaupungin kiinteistökehitysryhmän resursointia tulisikin kehittää tästä lähtökohdasta.

Kiinteistökehitysryhmän perustamisesta on vuonna 2016 tehty kaupunginjohtajan viranhaltijapäätös, jossa ryhmän jäsenet on nimetty virkanimikkeiden tasolla. Kiinteistökehitysryhmän puheenjohtajana toimii teknisen toimen johtaja ja muina jäseninä kaksi kiinteistötoimen ja kaksi Vaasan Talotoimen valitsemaa edustajaa. Ryhmän kerrotaan tekevän kiinteää yhteistyötä myös kaavoituksen, taloustoimen sekä muiden kaupungin sisäisten sidosryhmien kanssa. Toinen Vaasan kaupungissa tilankäyttöön liittyvää valmistelu- ja toimivaltaa käyttävä ryhmittymä on tilahallintoryhmä, jonka nimittämisestä on tehty vt. kaupunginjohtajan viranhaltijapäätös 28.6.2011. Kaupunginvaltuustossa 28.8.2023 hyväksytyjen toimitilahankinnan yleisten menettelytapaohjeiden mukaan tilahallintoryhmä ei ole kaupungin virallinen toimielin, vaan vapaamuotoinen valmisteluelin ilman muodollista toimielimen asemaa. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tilahallintoryhmässä on kuitenkin kyse Vaasan kaupungin hallintosäännön 16 § 9) kohdan mukaisesta toimialat ylittävästä työryhmästä. Tarkastuslautakunta toteaa, että merkittävää valmisteluvalltaa päätöksentekoon tuotavissa asioissa käyttävien työryhmien jäsenet tulisi nimittää viranhaltijapäätöksellä.

Tarkastuslautakunnan tietoon tullut yllättävä korjausrakentamista koskeva tieto on, että viivästyksiä korjausrakentamiseen aiheuttaa muun muassa se, että alalla toimivia paikallisia yrityksiä on vähän, vaikka tarve korjausrakentamiseen on yleistymässä. Tämä on aiheuttanut haasteita kilpailutuksissa, kun tarjouksia ei saada riittävästi, tai toisaalta ne eivät välttämättä ole tarjouspyynnön kriteerien mukaisia. Eräässä tapauksessa projektia hidasti kilpailutuksen uusiminen, kun pankki ei myöntänyt valitulle urakoitsijalle vakuutta. Yleisesti ottaen kilpailutuksiin liittyvä osaaaminen, sekä muun muassa se, että jätetyt tarjoukset ovat tarjouspyynnön mukaisia, on keskeinen tekijä Talotoimen hankkeiden onnistumiselle.

Sisäilmatyöryhmän ja korjausvelka aikaisemmissa arviointikertomuksissa

2010-luvun taitteessa kiinteistöjen sisäilmaan liittyvät asiat olivat vahvasti esillä kunnallisella ja valtakunnallisella tasolla, mikä heijastuu vuoden 2011 arviointikertomuksessa. Kuntiin suositeltiin perustettavaksi sisäilmatyöryhmiä, jollainen Vaasassa oli toiminut jo vuodesta 1996 alkaen. Vuoden 2011 arviointikertomuksen mukaan sisäilmatyöryhmässä olivat edustettuna työterveys, työsuojelu, ympäristötoimi ja Talotoimi, mutta toisaalta eivät työntekijät eivätkä esimerkiksi siivoustyön edustajat. Sisäilmaryhmässä oli käytössä vuonna 2009 päivitetty ohje kiinteistöjen sisäilmaongelmien ratkaisemiseksi. Kohteissa tehtävien mittausten tai näytteenottojen tarve käsiteltiin sisäilmatyöryhmässä, ja mittaukset toteutettiin Talotoimen itsensä tai Vaasan aluetyöterveyden (nykyisin TT Botnia) toimesta.

Puutteena vuoden 2011 arviointikertomuksessa todettiin, että sisäilmatyöryhmä oli kokoontunut vuosien 2009–2011 aikana vain kolme kertaa. Ryhmää ei myöskään oltu erillisellä päätöksellä asetettu tehtävänsä. Tarkastuslautakunnan päätelmän mukaan sisäilmatyöryhmällä ei myöskään ollut varsinaista toimivaltaa havaittujen ongelmien ratkaisemiseksi. Lautakunta suositteli muun muassa ilmoitusten kirjaamiseen ja toimenpiteiden seurantaan liittyviä parannuksia sekä toiminnan kehittämistä asioiden kokonaisvaltaisemman hallinnan suuntaan. Myös tilahallintoryhmältä toivottiin perusteellisempaa sisäilma-asioiden käsittelyä muun muassa perusparannusinvestointien yhteydessä. Jäl-

kiarvioinnin mukaan vuonna 2013 Vaasassa asetettiin uusi sisäilmatyöryhmä ja vuoden 2014 alussa hyväksyttiin uudet sisäilma-asioiden menettelytapaohjeet.

Vuoden 2015 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta käsitteli Talotoimi-liikelaitokselle asetettua sitovaa tavoitetta siitä, että vuoden 2015 korjausvelka säilyy edellisen vuoden tasolla. Vuonna 2014 Talotoimen korjausvelka oli 31,0 miljoonaa euroa ja vuonna 2015 se oli laskenut 28,8 miljoonaan. Kolmeatoista suurta kaupunkia verranneen selvityksen mukaan Vaasassa korjausvelka asukasta kohden oli jopa kaikista vertailukaupungeista pienin. Kaupungin konserniyhtiöille tekemät kiinteistöjen myynnit ja luovutukset olivat tuolloin osaltaan vähentäneet Talotoimen korjausvelan määrää. Varsin hyvästä korjausvelan tilanteesta huolimatta vuoden 2015 arviointikertomuksessa ennakoitiin, että vuotuisten peruskorjausten suuruuden tulisi

olla noin 15 miljoonaa, mikäli rakennusomaisuuden kuntoluokka haluttaisiin säilyttää 75 % tasolla. Peruskorjauksia koskevan investointipaineen ennakoitiin kertyvän 2020-luvun jälkipuolelle.

Vuoden 2016 arviointikertomuksessa todettiin sisäilmatyöryhmän kokoontuneen vuosina 2013–2016 pääasiallisesti viisi kertaa vuodessa ja ryhmän uudistetun kokoonpanon olevan jopa erittäin laaja-alainen. Sisäilmatyöryhmän toimintatapojen ja niiden käytännön toteuttamisen arvioitiin kehittyneen myönteiseen suuntaan. Käsiteltävien kohteiden määrä oli kasvanut ja työryhmän toiminta oli aktiivista. Talotoimen korjausvelan arvioitiin käytettävissä olevan ennusteen mukaan kasvavan vuoteen 2030 mennessä 70 miljoonaan euroon ja rakennusten kuntoluokan laskevan 75 %:sta 70 %:iin. Tarkastuslautakunnan mukaan myös edellisinä valtuustokausina kasvanut sisäilmakorjausten määrä

kertoi osaltaan siitä, että kaupungin tilakanta oli vanhenemassa ja korjausvelka kasvamassa. Rakennuskannan korjausinvestointien sekä sisäilmaan liittyvän korjausrakentamisen ennakoitiin voivan kasvaa samanaikaisesti.

Sisäilmatyöryhmä

Vaasan kaupungin sisäilmatyöryhmä on kokoontunut vuosien 2022–2024 aikana viidesti joka vuosi. Sisäilmatyöryhmän kokoonpanoa on päivitetty kaupunginjohtajan viranhaltijapäätöksillä vuosina 2023 ja 2024. Vuonna 2014 hyväksytyn sisäilma-asioiden menettelytapaohjeen päivitys hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 5.12.2022. Menettelytapaohje on kaupungin työntekijöiden tutustuttavissa intranetissä. Sivulle on liitetty aiheesta myös lisätietoa, jossa muun muassa kuvataan eri toimijoiden roolit sisäilmavies-tinnässä. Menettelytapaohjeessa on selostettu tarkemmin sisäilmaprosessi Vaasan kaupungilla. Kaupungin sisäilmatyöryhmä on vastuussa kokonaisuuden hallinnasta, ja se toimintaa täydentävät ongelmatapauksissa perustettavat kohdekohtaiset sisäilmaryh-mät.

Vuoden 2022 aikana kaikkiaan kuudessa kohteessa oli toiminnassa kohdekohtainen sisäilmatyöryhmä. Ryhmät kokoontuvat vuoden aikana 0–3 kertaa. Vuonna 2023 toimintaansa jatkoi kohdekohtaisista ryhmistä neljä, yksi ryhmä lakkautettiin, yksi perustettiin uutena ja yksi kohteista siirtyi Pohjanmaan hyvinvointialueelle. Vuonna 2024 kohdekohtaisista ryhmistä neljä säilyi ja yksi lakkautettiin uudiskohteen valmistuttua ja vanhan tilan mentyä purkuun. Ryhmät kokoontuivat 0–6 kertaa. Sisäilma- tai kosteus-ongelmailmoituksia (SIK-ilmoituksia) tehtiin vuonna 2022 yhteensä 36 kappaletta, kun vuonna 2021 vastaavia ilmoituksia oli ollut 64. Sisäilmatyöryhmän vuosikertomuksen mukaan ilmoitusten vähentymiseen vaikutti sote-kiinteistöjen siirtyminen väliaikaiseen Pohjanmaan hyvinvointikuntayhtymään. Vuonna 2023 SIK-ilmoituksia tehtiin 77 ja vuonna 2024 kaikkiaan 93. Sisäilmaryhmän pöytäkirjojen mukaan ilmoitusten määrän kasvussa näkyi Merenkurkun koulun tilanne. Vuoden 2016 arviointikertomuksen mukaan vuonna 2016 tehtiin 79 SIK-ilmoitusta, joka oli yli kolminkertainen vuoteen 2013 nähden. SIK-ilmoitusten määrä oli kuitenkin vuosien 2018–2022 aikana laskusuuntainen.

Korjausvelka

Vaasan kaupungin korjausvelka on vuoden 2015 tilanteeseen verrattuna noussut tasaisesti joka vuosi. Vuonna 2015 korjausvelan taso, 28,8 miljoonaa euroa, oli vertailukaupunkeihin nähden jopa alhainen. Korjausvelka tarkoittaa sitä, että käyttöön tuleva rakennus kuluu noin 1,75 prosentin vuosittaisella oletuskulumisella, jonka jälkeen korjausvelkaa alkaa kertymään, kun rakennuksen kuntoluokka alittaa 75 prosenttia. Peruskorjaustarve kuvaa sitä, kuinka suurella summalla rakennuksia tulisi korjata, että ne olisivat alkuperäiseen tasoon verrattuna erinomaisessa (yli 90 %) kunnossa. Perusparannustarve kuvaa sitä, kuinka paljon rahaa vaadittaisiin, että rakennukset vastaisivat täysin uuden rakennuksen tasoa. Vuoden 2024 tilinpäätöksen mukaan Talotoimen korjausvelka oli 75,2 miljoonaa euroa, eli vuoteen 2015 verrattuna se oli yli kaksinkertaistunut. Edeltävään kahteen vuoteen verrattuna korjausvelassa koettiin huomattava nousu, sillä vuonna 2023 Talotoimen korjausvelka oli tilinpäätöksen mukaan 66,7 miljoonaa euroa ja vuonna 2022 se oli 61,2 miljoonaa euroa. Vielä vuonna 2020 korjausvelka oli 46,8 miljoonaa euroa. Toisaalta korjausvelan taso ei ole tullut yllätyksenä, sillä jo vuoden 2016 arviointikertomuksessa käytössä olleen Trellumin korjausvelkaindeksin ennusteen mukaan rakennusten korjausvelan Vaasassa arvioitiin olevan vuonna 2030 hie-man alle 70 miljoonaa euroa ja rakennusten kuntoluokan laskevan 75 %:sta 70 %:n.

Tarkastuslautakunta toteaa, että vuonna 2016 ennakoitu korjausvelan taso on toteutunut ja ylittynytkin ennustetta nopeammin. Rakennusten kuntoluokka on lähellä 70 prosenttia, sillä tavoitteeksi aikanaan asetettu 75 prosentin taso on ollut vaikea säilyttää. Rakennusten korjaustavoitteena on 75 %, sen sijaan perusparannustarve eli korjaaminen nykypäivän vaatimukset huomioivaan 120 %:n tasoon olisi alkuvuoden 2025 tietojen perustella 116 miljoonaa euroa. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan korjausvelan tämänhetkinen tilanne ei ole toivottava, mutta se on seurausta liian vähäisestä korjauksiin käytettävästä rahamäärästä. Rakennusten laskennallinen kulumisen on vuodessa noin 15 miljoonaa euroa ja Talotoimen vuosittainen investointibudjetti, sisältäen peruskorjaukset sekä uusinvestoinnit,

on vuonna 2022 ollut talousarviomuutosten jälkeen 15,5 miljoonaa euroa ja vuonna 2023 se oli 13,3 miljoonaa euroa. Vuoden 2022 investointimenojen toteuma oli 11,5 miljoonaa euroa ja vuoden 2023 menototeuma 10,9 miljoonaa euroa. Vuonna 2024 talotoimen talonrakennusinvestointien budjetti oli 17,5 miljoonaa euroa ja toteuma 9,9 miljoonaa euroa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että Talotoimen vuotuisella investointibudjetilla ei pystytäkään edes olemassa olevan rakennuskannan vuosittaista laskennallista kulumista, joten korjausvelan merkittävä nousu on johdonmukainen seuraus tästä tilanteesta. Lisäksi Talotoimen budjetista rahoitetaan uusinvestointikohteet, ja vuotuinen investointitoteuma on tyypillisesti talousarviota

pienempi johtuen rakennusprojekteja viivästyttävistä tekijöistä. Vuosittainen korjausvelkainvestointeihin käytettävä kokonaissumma on viime vuosina ollut 7,5 miljoonaa euroa, jonka lisäksi osa korjausinvestoinneista rahoitetaan erillisinä hankkeina. Myös myynnissä olevissa tai kehitettävissä kiinteistöissä on korjausvelkaa, ja rakennuksen myyminen tai kunnostaminen vähentää velan määrää. Yksittäiset huonokuntoiset kiinteistöt ovat silti korjausvelan aiheuttajia, mikäli niille ei tehdä toimenpiteitä. Tarkastustoimelle kerrotun näkemyksen mukaan investointitasoa rakennuksiin tulisi asteittain nostaa, jottei myöhemmin ajauduta pakottaviin tilanteisiin.

Yhteenveto:

- Vaasan kaupunki on mukana Trellum Oy:n korjausvelkaraportoinnissa, jossa vertaillaan rakennusten kuntoa, korjausvelkaa ja perusparannustarpeita valtakunnallisesti. Tarkastuslautakunta pitää tätä tiedolla johtamisen työkalua hyödyllisenä omaisuuden hallinnan ja taloudellisesti kestäväen päätöksenteon tukena.
- Sisäiseen vuokrausjärjestelmään ei ole tehty korotuksia vuoden 2014 jälkeen. Vaasan kaupungin sisäisen vuokrausjärjestelmäohjeen mukaan neljän vuoden välein tulee tarkistaa vuokrataso. Vaasan Talotoimen johtokunta hyväksyy mahdolliset tarkistukset ja tarvittaessa ne käsitellään kaupunginhallituksessa. Tarkastuslautakunta kysyy, onko sisäiseen vuokraan tehty laskemia ohjeistuksen mukaisesti neljän vuoden välein ja onko tulevaisuudessa odotettavissa merkittäviä vuokrankorotuksia.
- Korjausvelan kasvu on ollut Vaasan kaupungin tiedossa, mutta siihen ei ole reagoitu riittävällä tavalla. Vaasan kaupungin korjausvelka on tällä hetkellä 75,2 miljoonaa euroa. Tämä summa kuvaa rakennuskannan kunnossapitoon liittyviä toimenpiteitä, joita ei ole vielä toteutettu, mutta jotka ovat välttämättömiä kiinteistöjen arvon ja käyttökelpoisuuden säilyttämiseksi.

Korjausvelka ja rakennusten kuntoluokka ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa: mikäli korjausvelkaa ei hallita, ei rakennuskannan kuntoluokka voi kehittyä tavoitellulle tasolle. Korjausvelan kasvusuunta kertoo, että kaupungin rakennuskannan ylläpitoon ei ole panostettu riittävästi. Mikäli talousarviossa ei ohjata riittäviä määrärahoja, on riskinä, että tulevaisuudessa joudutaan tekemään merkittäviä alaskirjauksia. Tarkastuslautakunta kysyy, mitä konkreettisia toimenpiteitä Vaasan kaupunki aikoo toteuttaa korjausvelan hillitsemiseksi ja rakennusten arvon säilyttämiseksi.

7. Talous

Vaasan kaupungin talousarvio vuodelle 2024 hyväksyttiin kaupunginvaltuuston kokouksessa 13.11.2023. Alkuperäisen talousarvion laatimishetkellä vuoden 2024 tuloksen arvioitiin olevan 6 miljoonaa euroa alijäämäinen ja talousarviomuutosten jälkeen budjetoitu alijäämä oli noin 4,3 miljoonaa euroa.

Tilinpäätöksen 2024 mukaan Vaasan kaupungin tulos muodostui kuitenkin 3 miljoonaa euroa ylijäämäiseksi (vertailuvuonna 2023 ylijäämä oli 14 miljoonaa euroa). Positiiviseen tulokseen on osaltaan vaikuttanut kaupunginvaltuuston 29.4.2024 hyväksymä talouden tasapainottamisohjelma, joka koskee vuosia 2024–2027. Tilinpäätöksen 2024 mukaan tasapainottamisohjelma vahvisti kaupungin taloutta yli 5 miljoonalla eurolla. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan toinen tulokseen vaikuttanut tekijä oli myös osinkotuottojen kasvu. Tilinpäätöstietojen mukaan osinkotuotot olivat vuonna 2024 yhteensä 15 miljoonaa euroa, kun ne edellisvuonna olivat 6 miljoonaa euroa.

Talouden tasapainottamisohjelma sekä vastaanottotoiminnan lakkauttaminen vaikuttivat kaupungin toimintakatteeseen. Kaupungin toimintatuotot laskivat 3,1 miljoonaa euroa, ollen 80,5 miljoonaa euroa vuonna 2024 (83,6 miljoonaa euroa vuonna 2023). Myös toimintakulut vähenivät 9,3 miljoonalla eurolla ja olivat 266,3 miljoonaa euroa (275,6

miljoonaa euroa vuonna 2023). Toimintakate parani 6,0 miljoonalla eurolla edellisvuoteen verrattuna. Kaupunkikonsernin toimintakate parani puolestaan 39,1 miljoonalla eurolla, ollen -124,4 miljoonaa euroa vuonna 2024 (-164,1 miljoonaa euroa vuonna 2023).

Vaasan kaupungin tilinpäätöksen 2024 mukaan vuosikate oli 47,3 miljoonaa euroa (47,5 miljoonaa euroa vuonna 2023). Vuosikate riitti kattamaan poistot ja arvonalentumiset, joita kertyi yhteensä 38,9 miljoonaa euroa (33,6 miljoonaa euroa vuonna 2023). Arvonalentumisia oli merkittävästi vuoden 2024 tilinpäätöksessä, mikä johtui pääosin sote-kiinteistöstä. Sote-kiinteistöjen arvonalentumisia kirjattiin tilinpäätöksen mukaan 4,7 miljoonan euron edestä.

Vuonna 2024 kaupungin vuosikate oli 673 euroa asukasta kohden, kun se edellisvuonna oli 690 euroa. Sen sijaan kaupunkikonsernin vuosikate kasvoi 21,5 miljoonalla eurolla ja oli yhteensä 107,7 miljoonaa euroa. Asukaskohmainen konsernivuosikate nousi 1530,4 euron, kun se vuonna 2023 oli 1249,1 euroa.

Vaasan kaupungin vuosikate oli vuoden 2024 tilinpäätöksen mukaan 121,8 prosenttia poistoista, kun edellisvuonna vastaava luku oli 141,3 prosenttia. Kaupunkikonsernin osalta vastaava luku vuonna 2024 oli 165 prosenttia, kun se vuonna 2023 oli 152,5 prosenttia.

Vuosikatteen ollessa poistoista 100 prosenttia, katsotaan kunnan tulo-rahoituksen olevan riittävä tämän tulkinnan mukaan. Mikäli vuosikate kattaa poistot, kunnan ei tarvitse velkaantua tai realisoida omaisuuttaan säilyttääkseen olemassa olevat palvelujen tuotantovälineet toimintakunnossa.

Vuosikate osoittaa sen tulo-rahoituksen, joka juoksevien menojen maksamisen jälkeen jää jäljelle käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainojen lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulo-rahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että tulo-rahoitus on riittävä, jos vuosikate on vähintään käyttöomaisuuden poistojen suuruinen.

Vaasan kaupungin toteutuneet nettoinvestoinnit olivat 47,8 miljoonaa euroa (49,8 miljoonaa euroa vuonna 2023). Muutettuun talousarvioon verrattuna nettoinvestoinnit alittuivat 10,9 miljoonalla eurolla. Investointien euromääräiseen laskuun eniten vaikuttivat Palosaaren päiväkodin ja Kasarmialueen päiväkodin alitukset yhteensä noin 6 miljoonalla eurolla. Vuosikate ei riittänyt kattamaan nettoinvestointeja.

Kaupungin suurimpia investointihankkeita olivat sataman kehittäminen (Lassen laituri ja satakentän laajentaminen) 11,7 miljoonaa euroa. Haga skolan peruskorjaus 2,8 miljoonaa euroa ja pienempien hankkeiden peruskorjauksen 6,6 miljoonaa euroa. Pilvilammen otsonointi- ja aktiivihiihtisuodatuslaitoksen rakentaminen 4,1 miljoonaa euroa. Kestävän liikkumisen edistäminen 1 miljoonaa euroa ja pesäpallokentän kunnostus 0,8 miljoonaa euroa.

Talous osana kaupungin strategiaa

Vaasan kaupungin yksi strategisista teemoista on mahdollistajat, ja sen ensimmäisenä alateemana on kestävä kuntatalous. Kestävän kuntatalouden strategisina mittareina ovat talouden kertynyt yli-/alijäämä, veroprosentti vrt. kansallinen keskiarvo, omavaraisuusprosentti ja lainakanta, kaupunki + konserni (€, €/asukas)

Vaasan kaupungin tulos vuonna 2024 oli 3 miljoonaa euroa ylijäämäinen (14,2 miljoonaa euroa vuonna 2023). Laskua edellisvuoteen nähden oli 11 miljoonaa euroa. Kaupungin kumulatiivinen ylijäämä taseessa on 25,5 miljoonaa euroa eli 363 euroa asukasta kohden. Vaasan kaupunkikonsernin kumulatiivinen ylijäämä vuoden 2024 taseessa oli noin 278,7

miljoonaa euroa. Vaasan kaupungin taseen ylijäämä on vertailukaupunkien vertailussa kolmanneksi alhaisin. Ainoastaan Kouvola - ja Seinäjoen kaupunkien taseet osoittavat Vaasaa pienemmät ylijäämät.

Vaasan kaupungin veroprosentti on 8,4 prosenttia (8,36 prosenttia vuonna 2023). Veroprosenttiin tehtiin pyöristysmuutos vuonna 2024. Kaupungin verotulot heikkenivät 188,1 miljoonasta 178,5 miljoonaan euroon. Vuoden 2024 verotulot toteutuivat kuitenkin 1,3 miljoonaa euroa muutettua talousarviota suurempina. Valtionosuudet vuonna 2024 olivat 42,5 miljoonaa euroa, laskua edellisvuoteen oli 6,6 miljoonaa euroa. Valtionosuuksien lasku johtui sote-siirtolaskemien takia. Toteutuneet valtionosuudet ylittivät muutetussa talousarviossa arvioidun määrän 1,8 miljoonalla eurolla. Verorahoitus heikkeni yhteensä 16 miljoonalla eurolla ja yksi merkittävä tekijä laskuun oli sote-häntien poisto. Vaasan kaupungin veroprosentti vastasi vertailukaupunkien mediaani tasoa.

Vuonna 2024 Vaasan kaupungin omavaraisuusaste oli 48 prosenttia, mikä on 0,9 prosenttiyksikköä enemmän kuin edellisvuonna (47,1 prosenttia vuonna 2023). Omavaraisuusaste mittaa kunnan talouden vakavaraisuutta, tappionsietokykyä ja pitkän aikavälin maksukykyä. Se kertoo, kuinka suuri osa varallisuudesta on rahoitettu omalla pääomalla – mitä korkeampi arvo, sitä vakaampi talous. Vaasan omavaraisuusaste on viitearvojen (30–49 prosenttia) mukaisesti tyydyttävällä tasolla. Vertailukaupunkien joukossa omavaraisuusaste oli neljän muun kaupungin kanssa tyydyttävällä tasolla. Kuusi kaupunkia sijoittui hyvälle tasolle ja yksi kaupunki saavutti erinomaisen tason.

Vaasan kaupungin lainakantaa oli vähennetty viidellä miljoonalla eurolla. Tilinpäätöksen mukaan vuoden 2024 lainakanta oli 347,4 miljoonaa euroa, kun se vuonna 2023 oli 352,4 miljoonaa euroa. Asukaskohtainen lainamäärä vuonna 2024 oli 4937 euroa/asukas, kun vuonna 2023 vastaava luku oli 5110 euroa / asukas. Vaasan kaupungin lainakanta asukasta kohden oli vertailukaupunkien joukossa seitsemänneksi korkein. Vaasaa korkeammat lainat per asukas olivat Seinäjoen -, Rovaniemen - ja Kotkan kaupungeissa. Vertailukaupunkien mediaani lainakanta oli 4 156 euroa asukasta kohden, mikä asettaa Vaasan mediaanitason yläpuolelle vertailukaupunkien lainamäärissä mitattuna.

Vaasan kaupunginkonsernin lainakanta pieneni 5,4 prosenttia. Vuonna 2024 konsernilainaa oli 610,9 miljoonaa euroa (8 681 euroa/asukas), kun vuonna 2023 vastaavat luvut olivat 618,1 miljoonaa euroa (8 971 euroa/asukas). Konsernitason Vaasan kaupungin lainakanta asukasta kohden sijoittui vertailukaupunkien joukossa neljänneksi suurimmaksi. Korkeimmat lainakannat asukasta kohden olivat Kotkan -, Mikkelin ja Seinäjoen kaupungeilla. Vertailukaupunkien mediaanilukema konsernitason lainakannassa oli 6 275,5 euroa asukasta kohden, mikä asettaa Vaasan kaupungin mediaanitason yläpuolelle konsernin lainamäärissä mitattuna.

Rahoituslaskelma

Rahoituslaskelman mukaan toiminnan ja investointien rahavirta oli negatiivinen 0,8 miljoonaa euroa vuonna 2024, kun vastaava luku vuonna 2023 oli - 1,5 miljoonaa euroa. Tämä tarkoittaa, että menoja on katettu joko käyttämällä olemassa olevia kassavaroja tai ottamalla lisää ulkopuolista lainaa. Tilinpäätöksessä esitetään toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä vuodelta, jonka avulla seurataan investointien omarahoituksen toteutumista pitkällä aikavälillä.

Toiminnan ja investointien rahavirta on rahoituslaskelman välitulos, jonka negatiivinen määrä osoittaa, että menoja on jouduttu kattamaan joko kassavaroista tai lisälainalla. Rahavirran kertymä ei saisi pysyvästi olla negatiivinen. Tilinpäätöksen 2024 mukaan kaupungin toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä vuodelta oli -18,8 miljoonaa euroa (vuonna 2023: -47,8 miljoonaa euroa).

Rahoituksen rahavirran tunnusluku oli - 2,8 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa kassavarojen vähenemistä. Kaupungin rahavarojen muutos vuoden aikana oli - 3,6 miljoonaa euroa. Kaupungin kassavarojen riittävyys oli vuoden lopussa 13 päivää, kun se edellisvuoden lopussa vastaava luku oli 16 päivää.

Kriisikuntakriteerit

Kuntalain 13 luvun 118 §:n mukaan erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettely voidaan käynnistää, jos niin sanotut kriisikuntakriteerit täyttyvät.

Menettely voidaan aloittaa esimerkiksi silloin, kun kunta ei ole kattanut taseeseen kertynyttä alijäämää kuntalaissa säädetyssä määräajassa (tilinpäätösvuosi + 4 vuotta).

Arviointimenettely voidaan aloittaa myös, mikäli rahoituksen riittävyyttä tai vakavaraisuutta kuvaavat talouden tunnusluvut ovat kahtena vuonna peräkkäin täyttäneet seuraavat raja-arvot:

Kriteeri	Vaasan kaupungin talouden tilinpäätösluvut 2023 ja 2024	Toteutuu / ei toteudu
1) kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 prosenttia	TP 2023: 152,5 % TP 2024: 165 %	Kriteeri ei toteudu
2) kunnan tuloveroprosentti on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti	TP 2023: 8,36 % TP 2024: 8,40 % Kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti vuonna 2024 oli 7,47 %.	Kriteeri ei toteudu
3) asukasta kohden laskettu konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden määrä kaikkien kuntien konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden keskimääräisen määrän vähintään 50 prosentilla	TP 2023: 9970 euroa TP 2024: 9660 euroa Maan keskiarvo vuonna 2023 oli 8067 euroa/asukas	Vuoden 2024 kunnan vertailuluku ei ollut käytettävissä arviointikertomuksen laatimisen ajankohtana. Vuoden 2023 tunnusluku ei ylittynyt.
4) konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8	TP 2023: 0,8 TP 2024: 1,3	Kriteeri ei toteudu

Edellä 3 momentissa tarkoitettujen tunnuslukujen raja-arvot lasketaan vuosittain Valtiokonttorin ylläpitämiin konsernitilinpäätösten tietoihin ja kunnan vahvistamaan tuloveroprosenttiin perustuen.

Arviointimenettely voidaan käynnistää myös silloin, mikäli kunnan konsernitilinpäätöksen mukaan asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä on ollut viimeisimpänä tilinpäätös-vuonna vähintään 1 000 euroa ja sitä edel-tävänä vuonna vähintään 500 euroa. Kau-

pungilla ei ole kertynyttä alijäämää taseessa. Vuoden 2024 tilinpäätöstietojen mukaan kaupungin taseen ylijäämä on noin 25,5 miljoonaa euroa. Kaupunkikonsernin taseen ylijäämä puolestaan on noin 289,7 miljoonaa euroa.

Yhteenveto:

- Vaasan kaupungin talous toteutui ennakoitua parempana ja tarkastuslautakunta toteaa, että kaupungin taloutta on hoidettu vastuullisesti. Kestävästä talouden hallinnasta kertoo myös se, ettei Vaasan kaupunki täytä kriisikuntakriteerejä ja kaupunkikonsernin taseessa on kumulatiivista ylijäämää noin 289,7 miljoonaa euroa.
- Kuntalain 110:n mukaan kunnan taloussuunnitelman tulee olla tasapainossa tai ylijäämäi-nen. Vaasan kaupungin talousarviosuunnitelman mukaan vuosille 2025–2027 on arvioi-tu yhteensä noin 4 miljoonan euron alijäämä.
Taseessa on kuitenkin aikaisemmilta tilikausilta kertynyttä ylijäämää noin 25,5 miljoonaa euroa ja ylijäämä kattaa taloussuunnitelmavuosille ennakoidut alijäämät. Tarkastuslauta-kunta korostaa, että kaupungin tulee jatkaa talouden tasapainottamisohjelman toteut-tamista määrätietoisesti ja seurata sen vaikutuksia säännöllisesti.
- Sote-kiinteistöihin liittyvät alaskirjaukset olivat vuoden 2024 tilinpäätöksen mukaan 4,7 miljoonaa euroa. Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan sote-kiinteistöihin liitty-viä alaskirjauksia on vielä tekemättä 8,9 miljoonan euron edestä. Tekemättömät poistot saattavat heikentää Vaasan kaupungin tulevia tuloksia, mikä voi heijastua negatiivisesti taloudelliseen kehitykseen tulevina vuosina. Lisäksi jatkuva maailmanpoliittinen epä-varmuus lisää yleistä taloudellista epävarmuutta, mikä voi vaikuttaa myös kaupungin toimintaympäristöön ja rahoitusasemaan. Tarkastuslautakunta painottaa, että Vaasan kaupungin on varauduttava näihin riskeihin ennakoivalla taloussuunnittelulla ja pidettä-vä kiinni talouden tasapainottamistavoitteista myös muuttuvassa toimintaympäristössä.
- Sote-uudistuksen yhteydessä säädettiin kuntien omistamien sote-toimitilojen käytön osalta siten, että kiinteistöjen omistus säilyy edelleen kunnilla ja kuntayhtymillä, mutta ne veloitettiin vuokraamaan tilat hyvinvointialueille määräajaksi (3+1 vuotta). Lakisää-teinen vuokrausvelvoite päättyy 31.12.2025. Pohjanmaan hyvinvointialue ei aio käyttää optiovuotta. Kuntien tulee huomioida kuntalain 126 §:ssä säädetty yhtiöittämisvelvolli-suus, mikäli ne jatkavat toimintaansa kilpailutilanteessa markkinoilla.
Vaasan kaupunki ja Pohjanmaan hyvinvointialue ovat aloittaneet vuokraneuvottelut niis-tä tiloista, joiden vuokraamista hyvinvointialue arvioi tarpeelliseksi toimintansa jatkumi-sen kannalta. Tarkastuslautakunta tulee seuraamaan sote-kiinteistöjen yhtiöittämiseen liittyviä ratkaisuja sekä niiden etenemistä.
- Tarkastuslautakunnan tietojen mukaan keväällä 2024 hyväksytty säästöohjelma on tuottanut kaupungin talouteen tähän mennessä yli 5 miljoonan euron säästöt. Ohjelman toteuttamisesta on toistaiseksi kertynyt ennakoitua enemmän säästöjä. Erityisesti sääs-töjä ovat tuottaneet varhaiskasvatuksen pienten yksikköjen sulkeminen sekä Vamian yt-neuvottelut, ja myös liikelaitosten tekemät säästöt ovat olleet ennustettua suurempia.
- Vaasan kaupunki on merkittävästi riippuvainen Vaasan Sähkö Oy:n osinkotuotoista, mikä luo taloudellista haavoittuvuutta. Kaupungin tuloksen voimakas riippuvuus yhdes-tä tytäryhtiöstä tuo riskejä talouden ennakoitavuuteen, sillä osinkotuottojen vaihtelut voivat vaikuttaa merkittävästi kaupungin taloudelliseen asemaan.
- Vaikka Vaasan kaupungin tulos on ylijäämäinen, on huomioitavaa, että toiminnan ja investointien rahavirta on negatiivinen. Tämä osoittaa, että kaupungin investointeja ja osin myös toimintaa on jouduttu rahoittamaan lainavaroin. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kaupungin rahoitusasemaa seurataan tarkasti ja lainanoton tarvetta pyri-tään hillitsemään kestävästä taloudenpidon varmistamiseksi.

8. Arviointikertomuksen 2023 havaintojen seuranta

Vaasan kaupunginvaltuusto käsitteli vuoden 2023 arviointikertomuksen kokouksessaan 10.6.2023. Kaupunginhallitus antoi 23.9.2024 lausunnon arviointikertomuksessa 2023 esiin tulleista havainnoista. Valtuusto merkitsi kaupunginhallituksen antaman selvityksen tiedoksi kokouksessaan 7.10.2024.

Seuraavilta sivuilta löytyvissä taulukoissa on esitetty tarkastuslautakunnan vuoden 2023 arviointikertomuksen kannanotot, niille saadut lausunnot sekä tarkastuslautakunnan vastaukset saamiinsa lausuntoihin.

Strategiakatsaus

Tarkastuslautakunnan huomio	Kaupunginhallituksen vastaus	Tarkastuslautakunnan vastaus
Vuosien 2022–2025 strategiaa ei ole tarkistettu valtuustokauden aikana, vaikka velvoite tähän on kuntalaissa. Mittareiden tai toimenpiteiden vastuuhenkilöitä ei ole nimetty julkisen strategiaraportoinnin yhteydessä.	Kaupunginhallitus totesi vastauksessaan, että nykyisen kaupunkistrategiakauden uutuus, teemojen ohjausryhmät, käynnistyi vuonna 2023. Strategian tarkistus toteutettiin niiden johdolla ja toimenpiteitä priorisoimalla. Kesällä 2024 ryhmät valitsivat kunkin teeman osalta noin neljä keskeisintä toimenpidettä viimeiselle valtuustovuodelle. Strategiatyöstä on raportoitu kahdesti vuodessa. Tulevan valtuustokauden 2025–2029 strategian valmistelu alkoi kesällä 2024 markkinavuoropuhelulla ja taustakeskusteluilla. Strategia uudistuu laajasti, joten nykyistä strategiaa ei kaupungin johtoryhmän ja muiden johtavien viranhaltijoiden päätöksellä päivitetty perusteellisesti, vaan laki- sääteinen tarkistus tehtiin kevyemmin. Vuoden 2024 talousarviossa suoritteiden ja tunnuslukujen taulukot poistettiin luettavuuden parantamiseksi, mutta niiden merkitys toiminnan seurannassa on tunnistettu. Ne palautetaan vuoden 2025 talousarvioon	Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan strategian laajamittainen läpikäynti olisi tukenut valtuuston työskentelyä ja päätöksentekoa. Lisäksi lautakunta katsoo, että uuden strategian valmistelu ei voi olla perusteena sille, ettei nykyistä strategiaa päivitetty laajamittaisena Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan asia on edennyt ja teemaryhmille on määriteltä vastuuhenkilöt.
Mittareiden tai toimenpiteiden vastuuhenkilöitä ei ole nimetty julkisen strategiaraportoinnin yhteydessä.	Kaupunginhallituksen vastauksen mukaan strategiset tavoitekokonaisuudet ovat poikkihallinnollisten teemaryhmien vastuulla, joita johtavat viranhaltijat. Hiilineutraalisuustavoitteen merkitys on tunnistettu, ja kaupungissa on aktiivisesti kartoitettu päästöjen tasoa sekä keinoja niiden vähentämiseksi. Toimenpiteet, kuten ilmastosopimukset, pyöräilyn edistäminen ja muut vähähiiliset toimintatavat tulisi tarkastuslautakunnan mukaan tuoda paremmin kaupunginvaltuuston tietoon. Kaupungin hallinnossa on edelleen tarve vahvistaa toimialojen välistä yhteistyötä. Poikkihallinnollisten teemaryhmien tulisi kyetä yhdistämään kaupungin keskeiset, isot tavoitteet, kuten hiilineutraalisuus ja vetovoiman lisääminen väestönkasvun edistämiseksi. Markkinoinnissa on jo Vaasan viestintäkampanjoissa ja videomateriaaleissa näkyvästi esillä arjen ja liikkumisen helppous ja pyöräilevät ihmiset	Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan asia on edennyt ja teemaryhmille on määriteltä vastuuhenkilöt.

Strategisten tavoitekokonaisuuksien arviointi

Tarkastuslautakunnan huomio	Kaupunginhallituksen vastaus	Tarkastuslautakunnan vastaus
Akkuteollisuuden osalta ei toistaiseksi ole varmuutta siitä, että Vaasaan suunnitellut hankkeet toteutuvat. Tammikuussa 2024 uutisoitu skenaariomallinus, jonka mukaan akkuteollisuuden tuoma arvonlisäys voisi olla 1,3 miljardia euroa, josta 0,8 miljardia euroa kohdistuisi Vaasan seudun kunnille, perustui skenaarioon, jossa kaikkien alueelle suunniteltujen investointien 1-vaihe toteutuu.	Kaupunginhallituksen mukaan GigaVaasa on elinkeinoelämälle sekä isoille kansainvälisille Investin- toimijoille suunnattu projekti, jonka brändäys on onnistunut hyvin, näkyen jatkuvina yhteydenottoina. Tonttivarauksia on edistetty valtakunnallisella mediatyöllä, lisäten tunnettuutta erityisesti alan lehdistössä. GigaVaasa kuuluu Energy Vaasa -kattobrändiin, jota aktiivisesti kehitetään yhteistyössä Vasekin, Merinovan ja Vaasan kaupungin kanssa.	Tarkastuslautakunta jää seuraamaan tilannetta. Tällä hetkellä GigaVaasa alueen tilanne ei ole muuttunut, eikä alueella ole yhtään rakennettua rakennusta eikä toimijaa.

1.3 Hiilineutraali Vaasa 202X sekä Kuntatekniikka

Tarkastuslautakunnan huomio	Kaupunginhallituksen vastaus	Tarkastuslautakunnan vastaus
Kuntatekniikan tilinpäätöstietojen mukaan tie- ja hulevesiverkoston korjausvelka on kasvanut. Tarkastuslautakunta ei kysymisestä huolimatta ole saanut tietoonsa, kuinka paljon kuntatekniikan korjausvelka on vuonna 2023. Sekä kuntatekniikan että tarkastuslautakunnan mukaan tulosalueen rahoitus ei tulevaisuudessa riitä katu- ja hulevesiverkoston korjausvelan vähentämiseen eikä keskeisiin investointeihin. Tarkastuslautakunta ei myöskään näe selkeää suunnitelmaa siitä, miten toimintaa resurssipaineiden alla ohjataan mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.	Korjausvelan määrä katujen osalta on toimitettu sittemmin tarkastuslautakunnalle. Kuntatekniikka priorisoi investointien osalta korjausvelan hillintää mahdollisuuksien mukaan ja tässä onnistuminen näyttää tällä hetkellä lupaavalta, mutta korjausvelan kasvu on edelleen merkittävä riski. Kuntatekniikka on sitoutunut toimimaan kaupunkistrategian mukaisesti ja noudattaa siinä edustuksellisen demokratian päättämiä tavoitteita.	Tarkastuslautakunnalle toimitettiin pyydetty tiedot 10.6.2024. Tarkastuslautakunta kuitenkin toteaa, että pyydetty asiakirjat tulisi toimittaa ensisijaisesti arvioinnin aikana, eikä arviointikertomuksen julkaisun jälkeen.

Kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntapalvelut

Tarkastuslautakunnan huomio	Kaupunginhallituksen vastaus	Tarkastuslautakunnan vastaus
Tarkastuslautakunnalle on epäselvää, miksi kulttuuri- ja liikuntaohjelmassa tavoitteeksi asetetut lasten ja nuorten harrastepassi sekä opiskelijan kulttuuri- ja liikuntakortti ovat jääneet toteutumatta. Kyseessä ovat toimenpiteet, joiden toteutumiseen kaupungin on mahdollista vaikuttaa suoraan. Toimenpiteillä on kytkös myös kaupungin vetovoimaan sekä lasten ja nuorten hyvinvointiin.	Kaupunginhallitus tuo vastauksessaan esiin, että opiskelijoiden maksutonta tai alennettuun hintaan tarjottavaa kulttuuri- ja liikuntaviikkoa on järjestetty parin vuoden ajan syys-lokakuussa ja siinä ovat mukana kaikki kaupungin omat kulttuuri- ja liikuntatahot. Asiaa pyritään edistämään Study and Stay -yhteistyöryhmän kautta. Ryhmään osallistuvat Vaasassa toimivat opiskelijajärjestöt. Nuorisopassin toteuttaminen karsiutui talousarvioprosessin aikana. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan ns. Harrastamisen Suomen mallin toiminnan vakiinnuttamiseen on panostettu paljon.	Tarkastuslautakunta jää seuraamaan tilannetta.

Rajapintayhteistyö hyvinvointialueen kanssa aiheuttaa kulttuuri- ja kirjastopalveluille monenkeskisessä verkostossa toimimisen haasteen.	Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa hakee muotoaan. Sitä tehdään tällä hetkellä esim. neuvoloiden (0-6-vuotiaiden lukuresepti) kanssa sekä Kaikukortti-toiminnan ja ikäihmisten (kulttuuri)palveluiden puitteissa.	Tarkastuslautakunta jää seuraamaan tilannetta.
Wasa Station -hankkeen kaaduttua on myös epäselvää, minne pitkään suunniteltu palloilu- ja monitoimihalli voitaisiin toteuttaa.	Kaupunginhallitus tuo vastauksessaan esiin, että Vaasassa on edelleen tarvetta musiikki- ja kongressitalosta sekä eri lajien vaatimukset täyttävästä palloilulajien harjoitus- ja kilpahallista. Työ jatkuu asian edistämiseksi. Palloilulajien harrastamista tulee helpottamaan huomattavasti se, että Vaasan kaupunginhallitus on hyväksynyt Onkilahden yhtenäiskoulun tilatarveselvityksen siten, että sinne toteutetaan eri lajien vaatimukset täyttävä palloilu- ja liikuntatila. Tavoitteena on, että tila on valmis vuonna 2028.	Tarkastuslautakunta jää seuraamaan tilannetta.

Nuorisopalvelut

Tarkastuslautakunnan huomio	Kaupunginhallituksen vastaus	Tarkastuslautakunnan vastaus
Nuorten hyvinvoinnin haasteet näkyvät nuorisopalveluissa. Hyvinvointialueuudistuksen seurauksena osa nuorten käyttämistä palveluista on siirtynyt kunnan ulkopuolisen organisaation tuottamiksi, jolloin niihin kohdistuva koordinaatio ja neuvottelu monialaisessa ohjaus- ja palveluverkostossa on muuttunut tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan haasteellisemmaksi. Toistaiseksi vaikuttaa epäselvältä, miten koordinaatiojärjestelmä eri tahojen välillä rakennetaan sellaiseksi, että se vastaa onnistuneesti nuorten hyvinvointiin liittyviin ongelmiin.	Kaupunginhallituksen vastauksen mukaan, hyvinvointialueuudistuksen seurauksena osa nuorten käyttämistä palveluista on siirtynyt kunnan ulkopuolisen organisaation tuottamiksi, jolloin niihin kohdistuva koordinaatio ja neuvottelu monialaisessa ohjaus- ja palveluverkostossa on muuttunut tarkastuslautakunnan mukaan haasteellisemmaksi. Ko. verkosto ei suoraan koordinoi tai neuvottele eri organisaatioiden järjestämistä nuorille suunnatuista palveluista. Syksystä 2024 alkaen Vaasan monialainen viranomaistyöryhmä osallistuu kerran vuodessa alueelliseen yhteistyöpalaveriin.	Tarkastuslautakunta jää seuraamaan tilannetta.

Osaava henkilöstö ja erinomainen työntekijäkokemus

Tarkastuslautakunnan huomio	Kaupunginhallituksen vastaus	Tarkastuslautakunnan vastaus
Alkuvuodesta 2024 toteutetun työhyvinvointikyselyn vastausprosentti oli noin 50 %. Tarkastuslautakunta kysyy, millaisin toimenpitein vastaajien määrää pyritään kasvattamaan.	Työhyvinvointikyselyn vastausprosentti on noussut jokaisella kyselykerällä hieman. Ennen kyselyn julkaisemista on siitä tiedotettu toimialoilla eri yhteyksissä, jotta sen vastaamiseen pystytään valmistautumaan ja varaamaan aikaa. Työhyvinvointikyselyä kehitetään jatkuvasti, jotta siihen vastaaminen olisi vastaajaystävällistä. Jatkossa tullaan mm. tiivistämään kysymyspatteristoa ja kartoitamme uusia kyselytyökaluja.	Alkuvuodesta 2024 toteutetun työhyvinvointikyselyn vastausprosentti oli noin 50 %, mikä osoittaa kohtuullista, mutta ei optimaalista osallistumisastetta. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kattavampi vastaajamäärä mahdollistaisi tarkemmat johtopäätökset henkilöstön hyvinvoinnista.
Tarkastuslautakunta on huolissaan epäasiallisesta kohtelusta työssä, jota raportoi kokeneensa 117 henkilöä vuonna 2023. Lautakunta korostaa nollatoleranssin tavoitetta, mutta sillä ei ole selkeää kuvaa toimenpiteistä, joihin havaintojen perusteella ryhdytään. Tarkastuslautakunta toteaa, että epäasiallisen kohtelun suhteen tulee tavoitella nollatoleranssia.	Kaupunginhallitus vastasi, että kaupunki korostaa nollatoleranssia kiusaamiseen ja kehottaa yksiköitä keskustelemaan epäasiallisesta kohtelusta avoimesti. Tapaukset selvitetään perusteellisesti, ja ennaltaehkäisyyn panostetaan arvolupauksin. Osa kokemuksista liittyy asiakaskohtaamiin. Ennaltaehkäisevään toimintaan kiinnitetään erityistä huomioita mm. arvolupauksin. Epäasiallisen kohtelun opasta päivitetään, huomioiden mm. työsuojeluvaltuutettujen kehitysehdotukset.	Nollatoleranssin tavoite on tärkeää epäasiallisessa kohtelussa. Tarkastuslautakunta jää seuraamaan tilannetta.
Tarkastuslautakunta kysyy, mistä aiheutuvat viivästykset uuden HR- ja palkkajärjestelmän käyttöönotossa.	Palvelukeskus Mico Botnia Oy kilpailuttaa ja hankkii tietojärjestelmät, tuottaen asiakkaille palveluja yhteisellä ratkaisulla kustannustehokkaasti. Vaasan kaupungin aloitteesta Micossa on keväällä 2024 käynnistetty kartoitushankkeeksi vaihtoehtoisen palkka- ja HR-järjestelmän soveltuvuudesta. Mikäli se todetaan paremmaksi kuin CGI:n Populus, uusi kilpailutus käynnistetään syksyllä 2024.	Mico Botnia Oy:n toimitusjohtaja kävi kertomassa tarkastuslautakunnalle 26.11.2024 pidetyssä kokouksessa HR- ja palkkajärjestelmän tilanteesta. Tarkastuslautakunta jää seuraamaan tilannetta.

Vaasan kaupunkikonserni, investoinnit sekä talous

Tarkastuslautakunnan huomio	Kaupunginhallituksen vastaus	Tarkastuslautakunnan vastaus
Vuonna 2021 päivitettyä omistajapoliittista linjausta ei ole lisätty kaupungin julkisesti nähtävillä olevaan sääntökoelmaan. Konserniyhtiöiden talousarvioitavoitteiden raportointi on ollut osin epäselvää ja vaihtelevaa.	Kaupunginhallitus kertoi vastauksessaan, että lisää omistajapoliittisen linjauksen kaupungin sääntökoelmaan ja selkeyttää sääntö- ja ohjehierarkiaa. Omistajaohjauksessa kehitetään raportointia, mm. osavuosiraportointiin on lisätty ennustesarake ja Q3-raportoinnissa arvioidaan talousarvion tavoitteiden toteutumista. Yhtiöiden hallituksia muistutetaan vastuustaan, ja vuoropuhelua sekä seurantaan vahvistetaan.	Vuonna 2021 päivitettyä omistajapoliittista linjausta ei ole lisätty kaupungin julkisesti nähtävillä olevaan sääntökoelmaan arviointikertomuksen laadinnan hetkellä. Omistajaohjauksessa toteutetut kehitystoimet talousarvioitavoitteiden raportoinnissa ovat olleet merkittäviä tekijöitä selkeämpään ja johdonmukaisempaan raportointikäytäntöön.
Kaupungin investointitaso on ollut kunnianhimoinen, mutta kaikki investointiprojektit eivät toistaiseksi ole johtaneet niille asetettujen tavoitteiden toteutumiseen.	Kaupunginhallitus totesi vastauksessaan, että Vaasan kaupunki noudattaa vakioitua riskienhallintaprosessia, jossa riskit arvioidaan systemaattisesti. Rakennushankkeissa (päiväkotien ja koulujen osalta) väestökehityksen epävarmuus on haaste, ja suurhankkeissa, kuten GigaVaasa, hyödynnetään asiantuntijakonsultointia. Korkea investointitaso johtuu korjausvelasta ja rakenteellisista taloushaasteista, joita pyritään tasapainottamaan palveluverkkoa tehostamalla. Kuntateknikka ottaa käyttöön Salkku-ohjelman riskienhallinnan systematisoimiseksi. Vaasan Veden investointitarpeet kasvavat sääntelyn myötä, vaativat tarkkaa taloussuunnittelua. Wasa Station -hanke kaatui rahoitusmarkkinoiden muutoksiin, ja satamainvestointien riskeinä ovat kustannusnousu, kilpailutilanne ja lupaprosessien pitkiin käsittelyaikoihin, jotka voivat vaikuttaa hankkeiden aikatauluihin ja toteuttavuuteen.	Tarkastuslautakunta jää seuraamaan tilannetta.
Vaasan kaupungin talous oli ylijäämäinen 2019–2023, mutta ilman koronakriisin lisärahoitusta alijäämän kattaminen olisi ollut epävarmaa. Investoinnit kasvattavat peruskau-pungin velkaa, ja vaikka konsernin velka on vähentynyt, se on yhä vertailukaupunkien korkeimpia. Kaupungin ja konsernin tulorahoitus ei riitä investointeihin, ja vuonna 2023 investointien tulorahoitusprosentti oli heikko. Lisäksi sote-kiinteistöihin liittyvät mahdolliset alaskirjaukset vaativat erityistä huomiota vuonna 2024.	Vaasan kaupunkikonsernin talousarviotavoitteena vuodelle 2024 on konsernive-lan hillintä, ja talouden säästöpainneet tulevina vuosina ovat merkittävät. Satama-alueen kehittämistä yhtiömuotoisesti on työ-stetty vuonna 2023, ja investointien kannattavuuslaskelman perusteella on priorisoitu tulevat investoinnit. Investoinnit toteutetaan Satamakonsernin alle perustetussa Infrayhtiössä, jossa painotetaan harkittuja ja priorisoituja investointeja taloudellisen kannattavuuden ja tulevaisuuden toimintaedellytysten varmistamiseksi. Sataman operatiivisen palveluyhtiön kannattavuus on keskeisessä roolissa investointien rahoituksessa.	Tarkastuslautakunta jää seuraamaan tilannetta.

ARVIOINTIKERTOMUS 2024

VAASAN KAUPUNGIN
TARKASTUSLAUTAKUNTA

V A A S A .